Sensitiva amorosa

Bokutgåva

H. Österling & C:o förlag, Helsingborg 1887.
I.

“— —

— — Jag har nu icke mer än ett enda intresse kvar: att studera och njuta könet. Alla de rottrådar, medels hvilka mitt väsen grott samman med lifvet och genom hvilka det sugit sig näring ur detta, ha en efter annan förtorkat och skrumpit hop, alla utom en enda, och denna enda har vuxit sig stor och mättat sig med saft, borrat sig ner och bredt sig ut, och den är nu ett nät af fina förgreningar, hvilket ensamt gifver mig fäste i lifvet. Alla andra organ i mitt väsen ha, småningom och ett efter annat, upphört att verka, kanalerna som ledde blodet från lifvets hjerta in i deras kärl ha stoppats, de ha paralyserats och krympt in till döda rudimenta, – alla utom ett enda, genom hvilket jag studerar och njuter könet och som fått en ytterlig differentiering i sin byggnad och blifvit som en bräcklig mekanism med mikroskopiskt små och spindelväfsfina hjul och kuggar. Jag har gjort detta studium och denna njutning till en läcker konst, och jag har icke annat mål eller intresse här i lifvet än att drifva denna konst till dess fulländning.

För menniskor som mig kommer alltid, förr eller senare, en tidpunkt då man är trött på alla verkliga förbindelser med kvinnor. Det fins, i alla sådana förbindelser, hur de så annars än må vara, så mycket banalt och smärtsamt; jag har fått mer än nog af detta och njuter nu kvinnorna på afstånd, i studiet af dem och inom mig sjelf, och på detta sätt kan jag lösa ut allt det triviala som innebor i könsförhållandena samt njuta den rena musten utan osmakliga tillsatser.

Det är något så skrämmande trist i detta att eftersträfva och få en kvinna, det vållar äckel och smärta från början till slut. Först gå de der, de båda, mannen och kvinnan, och stryka sig uppåt hvarandra som två brunstiga kattor, och hvarje lönlig blick som de byta blottar, i sin tystna glöd eller trånande fuktnad eller skamsna skygghet, denna könsliga drift som fysiskt orenar dem båda. Jag har alltid känt vämjelse vid åsynen af denna snuskiga och löjliga kurtis, åt hvilken hela verlden småmyser menande och kyniskt och hvilken ständigt påmint mig om den sprättiga tuppens sirliga kärlekslater inför den sippa hönan. Och när så den storartade lycka och den sällhetsråga som är den erbarmliga parningsakten vunnits, så är historien ute och så är der just icke så synnerligen mycket mer att få, ty i nittionio fall af hundra finner man sig, förr eller senare, ansigte mot ansigte gent emot en varelse som man aldrig sett förut och långt mindre knutit bekantskap med eller längtat efter att ha för sig sjelf, och man vaknar en vacker dag i sin säng med en främmande kvinna vid sin sida, och man kan icke känna igen ett enda drag i hennes ansigte eller hennes själ. Är hon din älskarinna utan vår herres speciella medgifvande, väntar dig hela det pinsamma obehaget af en brytning, och har du gett dig in i en af samhället kontrollerad förbindelse, får du hela lifvet igenom lefva intimt samman med denna okända varelse, som du aldrig önskat ha men som nu hänger fast vid dig som en kardborre. Du kan ha studerat en kvinna hur grundligt som helst och du kan tro dig känna henne utan och innan, – du är ändock aldrig rigtigt trygg för att hon icke en dag byter skinn som ålen och plötsligt står inför dig så olik den som du fordom kände och älskade som svart är olikt hvitt. Ser du, menniskan är icke någonting fast och oföränderligt som man griper tag i och säger att det är så eller så; der försiggå i hennes väsen oupphörligen hemliga processer, hvilka metamorfosera hennes kropp och hennes själ minut efter minut, processer hos dig och hos dem som du hållit af i lifvet och dragit intill dig i ömhet, hvilka hvarken du eller de känna hvari de bestå. Är det du som ser med annan syn, eller är det den andra som förändrats och blifvit en annan? Det vet du icke; du vet blott, att denna menniska, som kommit dig allt närmare, tills du uppgått i henne och hon i

dig, med ett ryckts loss och nu står långt, långt borta från dig och står der som ett likgiltigt eller förhatligt föremål, med hvilket du ingenting vill ha att göra eller som du i ovilja skyr.

Det är detta som min erfarenhet lärt mig, och jag vill nu icke längre löpa risken genom att med hull och hår ge mig lifvet i våld, ty då vålla kvinnorna oss mera ondt än godt; men som för mig könet är allt och lifvet derförutan skulle vara utan innehåll eller mening – och jag har aldrig kunnat förstå, hur menniskor annars gitta lefva –, så har jag lärt mig njuta det på annat sätt och på mitt vis, så att jag kan dricka det rena vinet utan att få bärmen med.

Alla dessa kvinnor som jag möter på promenader och i teatrar och hvart eljes vägen går för sådana lifvets på-måfå-flanörer som mig, – jag vill icke komma dem nära och vill icke tala med dem, ty då skulle stupiditeten i dessa vackra eller karaktäristiska hufvud snart sticka fram och sedan allt det andra eländet och så alltsammans förderfvas för mig, – men jag njuter dem alla, med hela min kropp och med hela min själ, med syn och lukt och känsla och tanke. Jag tager ut hvar och en för sig ur högen och letar fram hennes innersta jag, aromen i hennes väsen, anletets nyans och gestaltens särkynne och naturellets flygtiga bouquet, griper detta i en gest, en min, ett uttryck i blicken, i sättet att gå, i hvilka som helst bagateller, som ingen annan skulle lägga märke till men hvari individualitetsegendomligheten röjer sig helt blottad, eller jag lodar djupen i detta dolda personlighetslif med min skarpsyntaste tanke; och sedan kvinnan står der inför mig, ensam bland alla med *sin* ömtåliga men distinkta individualitet i hud och blick och hjerna och hjerta, njuter jag henne. Och hvad gör det så, att jag icke har henne sluten tätt intill mig; hon kan ju ändå aldrig komma mig närmare än hon är, och den man som en gång skall hålla henne i sina armar skall icke komma henne så nära, *ty jag* känner basen i henne, djupen och grunden, känner dem igen i deras skäraste inre och yttre förtoningar, och jag har tagit henne mera helt utan hennes egen vetskap än någon annan man skall kunna göra med hennes goda vilja. Derför kan jag också samtidigt älska och njuta hur många som helst och alla som jag möter, ty det är väsens-nyansen jag älskar och njuter hos hvar och en af dem och den är olika hos den ena och hos den andra.

Först är det typerna, de hvilka jag njuter som allmänna stilmönster: de smidigt och fylligt fasta med svart hår och täta ögonbryn och vaxgul hy, hvilka påminna om smakfulla drägter af svart och gult siden; de ranka, något gängliga brunetterna med aprikosmjuk rodnad på kinderna, hvilka leda tanken hän till violers sammetslena och daggvätta kronblad; blondinerna med alltför yppiga former, med deras lukt af sötaktig värme: de små och spensliga ljusa, som likna térosor eller tulipaner; de med slätkammadt och i midten benadt hår och förgät-mig-ej-blå ögon och med ett ansigte i gräddhvitt och smultronrödt, à l'anglaise, och som komma dig att tänka på krukblommorna i fönsterkarmen i ett småborgerligt hem i en storstads aflägsna smågator; – och många andra. Och sedan – och det är de som jag älskar och njuter mest och finast – komma alla de otaliga schatteringarna, de som icke kunna inrangeras under någon som helst grupp utan som lefva hvar sitt underliga sjelfständiga personlighetslif för sig sjelfva och som i sitt yttre ha ett eller annat gåtfullt säreget, under hvilket du har att söka den egendomliga nyansen i deras intellektuella och sensibilitetslif. När jag möter på min väg en sådan kvinna, glömmer jag hela verlden omkring mig och jag ger mig icke tillfreds, förrän jag rigtigt kommit underfund med henne, jag lägger henne på dissektionsbordet framför mig och jag gräfver i henne med min letande tanke och jag sammansmälter med henne med min intimaste känsla, jag skärskådar hvar partikel hos henne under min analys och ser hennes väsenscentrum med min intuition, och så eger jag henne slutligen hel och hållen såsom hon utgått ur naturens stora hemlighetsfulla verkstad med hennes komplicerade och enhetliga personlighet. Ty det är framför allt de karaktäristiska bagatellerna hos menniskan, som mystiskt locka mig; de som andra affärda som fula kunna för mig vara de mest intressanta, och de som gälla för skönheter kunna för mig vara uttryckslösa som en oskrifven griffeltafla. — — —
— —

— —

— — — — — Ser du, der växer i det moderna samhällets öfverkultiverade jordmån en underlig och sällsam ört, som heter *Sensitiva amorosa*. Dess kronblads ådror äro fylda af morbida oljor, dess doft har en sjuklig sötma och dess kolorit är dämpad som dagern i ett sjukrum med nedrullade gardiner och skär som en döende aftonrodnad. Om du letar i ditt eget och dina vänners lif, skall du finna många skiftande varieteter af den; och vore jag som du, skulle jag plocka några sådana och sälja dem på torget — “— — — — — — — — —

II.

Vi voro tre gamla goda vänner som länge lefvat samman i intimt och dagligt umgänge och som känt hvarandra utan och innan och som lifvet fört åt skilda håll och som nu träffats igen efter många års skilsmessa, hvarunder den ene icke hört stort af den andre, annat än hvad ryktet sagt och de flygtigt uppsnappade orden af gemensamma kamrater, hvilka man händelsevis stött på i sin väg genom lifvet. Af en slump hade nu än en gång våra banor korsats – ödet har ju dylika små infall –, han som bodde på platsen hade arrangerat middag, vi hade varit för oss sjelfva liksom i gamla tider, sinnena hade småningom mjuknat upp, alla glömda minnen från vårt vänlif hade stått upp från de döda, och hela vårt ungdomslif tedde sig plötsligt för vår syn som ett tyst och slumrande fata morgana, dubbelt trolskt som det nu låg der i fjerran. Vi hade fått en droska, staden låg redan bakom oss och vi åkte sakta fram längs stranden. Det var en dag i den tidiga våren, fram mot kvällningen, sundet låg blankt i aftonsolen, ångan rök ur markerna, bydungarne skiftade i spädgrönt och det var så ensamhetstyst som det kan vara endast på slätten, blott lärkorna sjöngo uppe i den blå rymden. Minnena döko upp ur det förflutna, det ena efter det andra, nu ett gladt, nu ett vemodigt, de blefvo till ord och syn och vi lefde det alltsammans om igen, lugnt och ljuft som vårkvällen omkring oss och som man endast gör det i minnet, sedan lifvet släppt sitt tag och lemnat en fri.

Ett namn kom på mina läppar, jag vet icke hur eller hvarför, ett namn som bars af en menniska, hvilken vi alla tre i tiden stått nära, och vi började tala om hans lifsöde. Han hade för ett par år tillbaka förlofvat sig med en flicka med alla upptänkliga företräden och som hela verlden legat på knä för, och då förlofningen räckt i några månader, hade han slagit upp, utan att någon menniska kunnat finna anledningen. Flickan hade tagit sitt parti och tröstat sig öfver missödet och snart nog funnit en annan, hvilken bättre vetat uppskatta sin lycka, som verlden sade, och han satt som välbestäld embetsman i någon landsortshåla. Ingen af oss kände henne, och vi hade ingenting att hålla oss till, medan vi letade i hans natur och framstälde gissningar.

“Det är fåfängt att söka gissa“, sade han som satt midt emot mig, “hvad som bestämt honom att handla som han gjorde vet nog ingen mer än han sjelf, och om han sagt det, skulle troligtvis ingen förstått det och kanske allra minst hon som närmast kunde göra anspråk på en förklaring. Jag mins ännu, då jag fick deras kort, hur jag för mig sjelf förespådde, att i nittionio fall af hundra de skulle glida ifrån hvarandra, och det fastän jag icke hade minsta aning om hur hon såg ut eller hur hon var, blott och bart derför att jag visste att menniskor som han och vi icke *kunna* binda sig för hela lifvet. För oss är äktenskapet ett hasardspel, ett högt bud på hackor. Det är bagatellerna som beherska vårt lif och bilda vändpunkterna, de oberäkneliga småsakerna, som man icke upptäcker förr än det är för sent och som man icke *kan* se i första ögonblicket. Vår vän har träffat på sin väg en kvinna, hos hvilkens hela yttre och inre varelse hans eget sensibla och ömtåliga väsen återfunnit sina lönliga behof och drömmar, och han har hört som en hög fiolton som satt i skälfning hela hans själ och alla hans sinnen, allt hvad han hade skärast inom sig, och han har glömt att i dessa ängsligt spröda stråkdrag lurar missljudet som allra mest vaket. Och så en vacker dag har han hört denna falska nyans, och missljudet har vuxit och skärpts, minut från minut, och han kan ha satt fingrarne i sina öron och vridit sig och våndats, det har ej hulpit minsta grand, och hela melodien har brustit sönder och samman till ett olidligt mischmasch af gälla och skorrande ljud, – och han har flytt. Det kan ha varit ett enda litet ord som gjort det, ett tonfall i hennes stämma, ett uttryck i hennes ansigte eller en rörelse af hennes kropp, det kan ha varit hvad som helst, någonting utom henne som förändrat hans syn på henne, kanske

blott och bart en association i hans tankar hvilken icke egde någon som helst verklig grund, eller en plötslig omvältning i hans känslolif hvarmed hon ingenting haft att skaffa och der han sjelf var fullkomligt otillräknelig, alldeles som då vi, rent fysiskt, utan märkbar anledning, få hallucinationer af lukt och smak som äro oss obehagliga. Men detta obehagliga intryck af äckel, hvilket måhända ursprungligen icke stått i något som helst samband med henne, har varit mer än tillräckligt att stöta honom tillbaka från henne såsom från ett vämjeligt föremål, och han har *måst* göra sig fri från henne, en gåta för alla och en gåta för sig sjelf.

En ung man af mina bekanta har berättat mig en sådan historia ur sitt eget lif. Han hade blifvit kär i en flicka, hon visade sig tillmötesgående, de råkades dagligen i ett fritt och intimt umgänge och hade goda tillfällen att lära känna hvarandra så mycket som det är möjligt för tvenne menniskor att lära känna hvarandra, och han fann henne för hvar dag komma sig allt närmare och sitt eget väsen allt innerligare ingå i hennes och lägga sig till ro derinne, såsom om det här hade sitt goda och rätta hem. Så hände det en afton i ett sällskap, att en annan person, mot hvilken han ända från första ögonblicket af deras bekantskap hyst en af dessa antipatier, som vi aldrig kunna analysera upp men som vi känna i hela vårt väsen, gjorde den unga flickan sin kur, och han tyckte sig finna, vare sig med eller utan grund, att hon gunstigt upptog hans banala fraser. Han kände det först som ett brännsår innerst i sin själ och som en olidlig sveda i sina känslor, och det var honom sedan som om något af denna antipatiska menniskas väsen inträngt i hennes, i en fysisk och andlig sammansmältning; och liksom om något af detta okända element hos hans rival, hvilket skar sig mot kvintessensen i hans egen natur, meddelat sig till denna kvinna, hade han plötsligt en förnimmelse af vedervilja vid hennes åsyn och närmande, alldeles samma antipati som han kände inför den andre, oförklarlig och obetvinglig; det var som om hennes kropp och själ omgifvits och fylts med ett nytt ämne, hvarmed hans väsen icke kunde blanda sig utan från hvilket det i äckel drog sig tillbaka, i en instinktlik reflexrörelse, liksom då våra sinnen, våra lukt- och smak-nerver, afficieras af något vämjeligt.

Jag vet äfven en ung flicka som något liknande händt. Hon hade förlofvat sig med en ung man, och de höllo så innerligt af hvarandra som man kan här i verlden, och de tycktes som enkom skapade för hvarandra. Han för henne med sig till sitt hem för att visa henne för sina föräldrar, hon fattas af en ögonblicklig, våldsam afsky för faderns ansigte, och när hon så ser honom stå der sida vid sida med sonen, tycker hon sig finna – kanske det verkligen fans der, men det kan också mycket väl ha varit en inbillning helt enkelt – i detta pussiga och vidriga ansigte någonting gemensamt med sin älskades anletsdrag. Och snart såg hon icke annat i dessa, alla de små karaktäristiska egendomligheter som hon förut upptäckt en efter annan och som voro henne så kära, derför att hon ensam i hela verlden kände dem och derför att de sålunda voro hennes och ingen annans, de försvunno alla och der fans icke kvar annat än denna obestämda likhet med fadern, hvilken hon icke kunde komma underfund med hvar den låg och hvari den bestod men som hon kände att den fans och som enbart hon såg framför sig, alltid då de voro samman, han och hon, och som hon ständigt, dag och natt, tänkte på och led af och äcklades vid och som växte ut oformligt och stelnade i en fix idé, hvilken fylde hela hennes tillvaro, hennes sinnen, känsla och tanke, liksom det kan hända oss i febernätterna, att en melodi kommer igen och kommer igen för vår hörsel, ideligen den samma, och vi kunna icke bli den kvitt, den rider oss som en mara på bröstet, och vi svettas och krympa oss under den, och den smärtar som en knif i ett halfläkt sår och surrar som en fluga inne i hjernan som i en oändlig, ljudtom rymd.“

Solen stod stor och gul långt nere vid horisonten, himlen hvitnade, nattkylan kändes redan i luften och det blef än mera tyst ute öfver slätterna.

“Jag har“, fortsatte vår vän efter en stund, “för er kan jag ju gerna berätta det, ty nu kan jag tänka på alltsamman utan plåga och tala om det utan förlägenhet, – jag har sjelf en gång i mitt lif haft en upplefvelse som gör allt detta till någonting intimt beslägtadt som jag rigtigt innerligt förstår. En sommar för några år tillbaka, – jag hade haft en vinter af ansträngdt och enformigt slit, jag var trött, till kropp och själ, led vid städernas ungkarlslif och menniskornas sällskap, och jag ville komma från det alltsammans. Jag reste ut, på

måfå, och slog mig slutligen ner i en aflägsen landtlig vrå, i en idyllisk nejd med skog och sjö, hvilken var liksom en verld för sig utan samband med den som jag kom ifrån och dit verldens buller icke nådde. Jag kände det som då man kommer ut från en danslokal, ut i natten och fria luften, och man är yr och het i blod och nerver och larmet ännu surrar inne i ens hufvud, och jag tyckte mig gå omkring i en oändlig tomhet, som föll öfver mig och tryckte mig som en svindel. Dagarne kommo och gingo, och jag hade liksom en enda känsla i mig, en känsla af sommar och hvila och att himmelen var blå och luften fyld med varmt ljus och att det var svalt inne i den gröna dagern under bokhvalfven, som då en kvinlig hand lägges på ens heta panna. Jag ströfvade omkring dagarne i ända, jag blef som ett skogens djur och en markens ört, och det var en stilla uppståndelse af barnet i mig, liksom då en planta, som svedts af sol och höljts af dam, långsamt lyfter sina vissna blad efter skuren, de sista åren lågo bakom mig likt ett krälande och mumlande mörker, och det var som om jag plötsligt trädde ut i solskenet och kände det sprida sig in genom mitt frusna väsen och tina upp det, och när kvällen kom och solen gått ned och det blef tyst och sommarnatten låg blånande öfver nejden, var jag sentimental som man är det i den första ungdomens oförgätliga dagar.

Då jag en sådan kväll kom hem efter en hel dags utelif, fann jag på mitt bord ett invitationsbref från en af ortens honoratiores, en dansk godsegare, hvilkens familj jag ofta mött på mina ströftåg, – förmodligen ansedd som en underlig fågel, der jag vecktals lefvat som en eremit utan annat menskligt umgänge än mitt värdfolk, ett anspråkslöst arrendatorsfolk under gården. Jag blef icke alls glad öfver brefvet, ty jag ville vara i fred och hade haft det så bra och kände på mig att nu var det slut. Men jag gick. Der fans en del folk från omnejden, man roade sig på anspråkslöst småborgerligt manér, jag hade hvarken roligt eller tråkigt, men då jag ut på kvällen gaf mig på väg hemåt och ensam med mig sjelf rigtigt kunde tänka öfver hvad som händt och hvad det var som jag höll på att gifva mig in i och hvad som nu skulle komma, fyldes jag af missmod. Jag konstaterade med grym ironi alla de välbekanta symptomerna till en förälskelse, och jag kände mig sjelf allt för väl för att veta att jag satt i det redan och att jag icke hade annat att göra än låta allt ha sin gång, och jag var rädd för detta nya tycke, som väl snart skulle växa ut till lidelse, – och så voro de goda dagarne ute. Ett af två, det hade jag klart för mig: resa min väg eller ge mig in i det oundvikliga med hull och hår. Det blef det senare.

Och allt som dagarne gingo och det lutade mot höst, grodde vår unga sommarkärlek sig fyllig och mogen och våra själar växte sig in i hvarandra, liksom tvenne närstående träd fläta samman sina rötter och kronor. Och skogen stod mörk och solljuset blef hårdt och tunnt och alla dagrar och skuggor och linier skärptes, och så en kväll i september, då nejden låg som ett sagoland i månskenet, bytte vi vår första stumma bekännelse, i denna blick som för mig är all kärlekskulmen och kvintessens och mot hvilken allt som kommer efter är tomt och fattigt. Hvar menniska har väl ett sådant der ögonblick i sitt lif som hon vördar och älskar som sitt bästa; *mitt* är denna minut, då vi, denna kvinna och jag, hvilade ut inne i hvarandras väsen, öga i öga. Jag ger gerna alla mina heta sinnesrus och alla mina domniga vällustnätter mot denna enda stumma tårade blick, som gjorde min vällust så fin och så ängsligt spröd att den blef till smärta.

Då jag nu ser tillbaka på mitt ungdomslif och står fritt gent emot alla mina upplefvelser och kan jemföra och döma, – nu tror jag mig kunna säga att af alla mina tycken detta varit det starkaste, kanske det enda som jag kan kalla med det stora namnet kärlek. Och likväl har det icke behöfts annat än en liten ömklig slump för att ända in i deras innersta själ förändra mina känslor som om svart blefve hvitt.

En vacker septemberdag följde jag min danske vän till ortens länsman, som hörde till umgänget och som hade sitt boställe i närheten. Der höll en förspänd vagn framför dörren, just som vi körde in på gården kom en ung flicka, åtföljd af tvenne karlar, ut från kontoret, och den framskyndande drängen hade brådt med att berätta oss, att det var barnamörderskan, om hvars förfärliga gerning rykten lupo kring i bygden och skrämde upp sinnena. Hon hade erkänt alltsammans, det bekräftade sig att mordet föröfvats, visserligen i ett otillräkneligt ögonblick, men i alla fall under de vidrigaste omständigheter, och den stackars förbryterskan

skulle nu forslas till länsfängelset i afbidan på ransakning. Hon var klädd i en svart solkig drägt, kjorteln hängde skeft, blottade linnet på ena sidan och på den andra den uttrådda kängan och en smutsig strumpa till långt upp på vaden, och det var något äckligt löst och hängande i hela denna unga kvinnokropp. Och ansigtet .... det var ansigtet jag såg, det var ansigtet hvarvid min blick var häftad fast som med ett plåster, det hemska askgrå ansigtet, uppsväldt af gråt, strimmigt af tårar och som samvetskvalen och sinnesrörelser af alla slag redan gräft i och vanstält, – och så ögonen, svarta inunder, rödkantade, glanslösa, med ett stelt stirrande i blicken, som om de ständigt såge framför sig missdådssynen, med ett uttryck som af ett storknadt ångestskri. Och vid sidan af detta ansigte såg jag ett annat, oskyldigt, blomstrande och skärt, men dock likt, jag kunde icke säga hvari och vet det ännu icke, men de voro hvarandra lika, dessa tvenne ansigten, och de flöto samman till ett och jag kunde icke lösa dem från hvarandra. Liksom i grunden till en nybyggnad fins grundämnet till svamp, och detta ynglar och frodas och skjuter upp genom hela huset, smygande, lömskt och försåtligt, och äter märgen ur träet, på samma sätt utvecklade sig ur detta lilla frö, som sått af slumpen, en giftig ört som förgrenade sig i hela mitt känslolif och lade det öde, fullkomligt och obotligt.“

Vagnen hade vändt, stadens tak och spiror aftecknade sig som skarpa silhouetter af svart papper mot det rökröda återskenet från den sjunkna solen, och mellan detta och den kyligt hvitblå himmelen öfver oss, med fina skiftningar in i bådadera, drog sig ett smalt bälte af sidengrönt, hvari lyste en stor och ensam stjerna.

“Hvad tjenar det till att söka bygga upp ett lif, då vi beherskas af makter som vi icke känna och då vi icke veta mera om vårt lönliga känslolif än de grodd och knoppar som nu svälla och spira här rundt omkring oss veta hur deras celler danas?“

III.

En afton i maj hade vi följt de nygifta, vår vän och hans unga hustru, ner till båten som skulle föra dem ut på deras wedding-trip. Han hade sett ut som en menniska, hvilken det händt en stor lycka och som står i en stilla undran inför alla dessa oanade härligheter och som icke känner igen sig sjelf i denna nya verld, och det låg som ett ljust lugn öfver hans ansigte och ord och sätt. Och hon, – hon hade varit som en solvarm vårdag, då lifvet flödar öfver sina bräddar i blomsteroljornas doftande och prunkande råga. Och då båten gled ut ur hamnen, kändes det för oss två som stodo kvar på kajen som om solen gått in bakom moln och som om långt derute öfver hafvet låge ett sagoland i blundande ro, i hvilket de skulle inträda och som vi aldrig skulle se, och vi grepos af lifvets stora ensamhetskänsla.

Tre månader senare, en månskenskväll i augusti, hade de kommit tillbaka och stigit i land igen på samma ställe och vi hade tagit emot dem. Då hade han synts oss som en fridlös menniska, hvilken håller på att uppge allt, och han hade ett drag kring sin mun och ett uttryck i sin blick som om han ständigt rufvade på en smärtsam gåta, som icke lemnade honom ro och som han icke kunde bli kvitt eller finna lösningen på.

De reste hem till sitt, och der gick ett år och der gingo två, och vi hörde icke stort af dem, men så en vacker dag kom der ett långt bref, sändt till en af oss men ämnadt för oss båda. Det var af följande lydelse:

Det är nu snart årvis sedan vi sist sågo hvarandra, och jag har knappast ens med några fattiga rader svarat på era vänliga bref, men deröfver får I icke vara onda, ty jag har icke haft det godt under dessa tvenne år, jag har gått med en oro i blodet som ätit upp mig och gjort min själ så känslig som en blottad nerv, och när jag någon gång fattat pennan och tänkt att nu skulle jag skrifva till er, så har jag alltid kastat den strax igen och sprungit upp från stolen och tyckt att jag ingenting hade att skrifva om. Och att jag nu gör det, det kommer sig deraf att jag i denna stund så smärtsamt känner att jag sitter här som en menniska, kring hvilken allt störtat samman och sönder, känner mig så sjuk och tom och ensam.

Vi ha det icke bra tillhopa, min hustru och jag; men hur tungt jag än känner det, välsignar jag dock ofta den stund, då jag bad henne bli min, ty samman med henne har jag smakat det bästa i lifvet, om också endast

under några fattiga veckor; och jag tror, att den menniska som gjort detta i en än så stackot sekund icke har rätt att klaga, ty hon har ju ändå fått hvad hon kunde få, och det är i grunden nog för att väga upp ett helt lifs elände.

Hon kom mig till mötes med en hängifvenhet som icke visste af sig sjelf, en hängifvenhet utan reflexioner och som tog hela hennes väsen fånget, kropp och själ: hon gissade mina lönligaste önskningar, innan de voro fullgångna, redan då de endast svagt kunde skymtas i minen eller blicken, mina önskningar i småsaker, och hon lade allt till rätta för mig som för ett barn. Hon blottade sig oförbehållsamt och utan att sjelf veta om det, hon kunde sitta långa stunder och bara se på mig, så, att inga ord skulle kunna ge ett så starkt uttryck åt hennes tankar. Och så gifte jag mig med henne utan att egentligen älska henne mera än jag skulle kunnat älska många andra kvinnor som kommit i min väg, blott derför att jag fann hennes tillgifvenhet så rörande och tyckte synd om henne och var led vid ungkarlsförbindelserna.

Jag förstod nog, hur kall jag var i känslor och sinnen gent emot denna kärlek, men hon visste leta fram mera i min ömhet än som fans i den, och jag sjelf var lycklig derför att hon var lycklig, – så stilla och jemnt som jag aldrig varit, så som man kan vara det bittida en morgon i sommaren, en morgon med lärksång och daggsvalka och nyss uppstigen sol.

Detta räckte i två hela månader, medan vi kommo allt längre ned i södern och det bugnade och blossade omkring oss af sydländsk vår. Vi foro uppför Rhen, hvilade ut vid den gröna soltindrande Lac Leman, ilade genom S:t Gotthard, ned utför Alpernas sydsluttning med dess frustande kaskader upphängda på bergväggarne som hvita slöjor och ut på den lombardiska slätten, denna oöfverskådliga komplex af trädgårdsanläggningar, öfver hvilka städerna ligga kringslängda som villor. I allt detta vexlande vimmel af menniskoansigten och naturscenerier, flygtigt och en passant sedda från jernvägskupéernas fönster, på ångbåtsdäcken och vid restauranternas table d'hôter, löddes vi allt innerligare vid hvarandra, det var som om vi blandat blod med hvarandra, jag gick och bar på ett barns söndagsstämning och en glad ro, och något godt kom upp inne i mig som då en murken trädstubbe skjuter ett ungt skott.

En vacker morgon i slutet af juni stego vi i land i Bellagio, en liten stad som klättrar och klänger på den branta udde, kring hvilken Comosjön lägger sina blåa armar. Vi funno oss så väl på denna plats att vi rigtigt slogo oss till ro, vi ströfvade kring uppe på höjderna eller rodde utmed stränderna och läto dagarne komma och glida undan utan att vi visste af hur tiden gick. Vi brukade sitta en stund efter middagen under träden nere vid sjön midt för hotellet, hettan föll tung och tät utanom, och det kändes dubbelt svalt inne i den gröna halfdagern. En dag funno vi våra sedvanliga platser upptagna af ett par nyankomna resande som jag lagt märke till vid table d'hôten. Han såg ut som en engelsk militär, och den unga damen var tydligtvis hans dotter. Det var ett af dessa kvinnoansigten, hvilka med sina liniers dunmjuka rundning påminna om fina kaméer och åt hvilka kontrasten mellan stora mörka ögon i pastell och mattblondt yppigt hår ger ett särkynne af utsökt själsfinhet, liksom en sällsynt färgnyans hos en allmän blomma. Och bredvid detta ansigte, med en hy som den hvita astrakanens mjöliga köttmassa, såg jag min hustrus, trindt och blomstrande och trivialt som en barnunges; och jag kände att, inför detta landskap af blåblått vatten och hvitt solljus som af smält silfver och blåaktigt hvita villor i ymnigt dunkel grönska, inför detta landskap som var så lätt och ljust som en morgonblund då solen skiner bakom rullgardinen, – jag kände att medan den ena af dessa båda kvinnor, smidig och förfinad i intelligens och känsla, kunde njuta essensen i detta landskap, dess finaste arom och dess flygtigaste bouquet, såsom man njuter en utsökt parfym eller gammalt vin, kastade den andra sig deröfver som ett hungrigt barn, hvilket glupskt och osmakligt mättar sig.

Jag kände det närmast som en stor missräkning, hvilken föll tungt öfver mig och borrade sig in i mig, och så var det mig som om band slaknade och som om jag växte ut till mig sjelf igen ur det främmande väsen, hvari jag uppgått. Jag kände mig sjelf igen så som jag varit förr i tiden, jag fick tillbaka mitt gamla väsen och min gamla syn, allt omkring mig blef sig sjelft på nytt, en dager slocknade inom och utom mig, och det

kändes som då ett nummer slutar i koncertsalen, på hvilket alla lyssnat dernere i mörkret och tystnaden, och det blir ljus och sorl. Men framför allt hade jag denna förnimmelse af att något hvarmed jag vuxit samman lossnade kring mig på alla sidor, det var som om jag stigit upp efter en rent fysisk omfamning, och jag kände mig skamsen och löjlig och äckelsjuk som efter en intim natt med en främmande kvinna.

Vi flackade hit och dit, och hon blef allt mer för mig ett okändt fruntimmer, med hvilket jag gjorde ressällskap, och hvars biljetter och nattlogis jag betalte, hennes högljudda entusiasm vid allt hvad vi mötte skorrade in i mina raffinerade stämningar, den generade mig och jag fann den pueril, hennes aggressiva hängifvenhet för mig tycktes mig ofin och grotesk och jag behandlade den som en godtköpsvara som man tar emot derför att man icke gerna kan säga nej, jag blef ständigt mera retlig och ironisk mot henne, och jag kunde icke med allra bästa vilja i verlden gifva henne mera än hvad man ger den första bästa kvinna som kommer i ens väg. Naturligtvis kunde hon icke länge undgå att märka att jag var annorlunda mot henne än förr. Till en början satt hon hela sin omisstänksamma och osammansatta natur emot och såg ned på alltsammans såsom bagateller och tillfälliga utbrott af dåligt lynne, hvilka det icke kunde falla henne in att ta så synnerligen högtidligt. Sedan, då hon fann, att hennes känsloutbrott och ömhetslater ständigt studsade tillbaka mot min köld och sårades till blods och slängdes undan som värdelöst skräp, då kunde jag märka, huru hon började undra, och hon kunde se på mig med ett barns långa förvånade blick, hvilken gjorde ondt i mitt sjuka samvete. Derpå, då hon kommit till visshet om, att det var en allvarlig sak och att jag släpade henne med mig som en oläglig kappsäck, kallt, mekaniskt och ogerna som då man gör en tråkig pligt, då drog hon sig tillbaka för sig sjelf och jag såg henne ofta stirra framför sig med ett hjelplöst grubblande uttryck i blicken, som om hon bure på en smärtsam undran och våndades under den och icke kunde finna lösningen. Slutligen – det var efter att vi kommit tillbaka till vårt hem här ute på landsbygden – då min retlighet och min ironi en gång varit mera plumpa och sårande än annars, hade hon liksom gjort ett sista sekundsnabbt öfverslag i sin tanke, och det skedde en plötslig och våldsam omkastning i hennes innersta känslolif, och det var mig som om hon samlat hela sin starka natur i den blick af stolt och resolut förakt, som hon rigtade på mig och som hon sedan bibehöll gent emot mig och hvilken jag kände som ett stygn, hälften af ondt trots, hälften af medlidsam smärta.

Det hade varit pinsamt redan derute, fastän vi då känt det mindre: den oafbrutna vexlingen af menniskor och natur hade ständigt erbjudit ett eller annat nytt, som lagt beslag på vår syn och tanke, och vi hade härunder kunnat lefva hvar och en för sig och i sin egen verld utan att oupphörligt tvingas in i ett intimt på tu man hand, hvari vi stälda ansigte mot ansigte måste uppgöra. Men det blef olidligt, då vi kommit för oss sjelfva här ute i ensamheten och dag efter dag funnit oss hänvisade uteslutande till hvarandra. Hvartill skall väl en förklaring gagna? Hon skall ju ändå icke förstå mig, då jag icke ens förstår mig sjelf; ty hvad vet jag om denna process, som försiggått inom mig, hvari den består eller hvaraf den verkats; den är väl icke annat än en naturnödvändigt framkallad omformning i min fysiska kärl- och cellsubstans, en disposition som är en ovilkorlig verkan af en gifven orsak, hvilken icke kan ses och icke beskrifvas och som intet skulle kunnat förekomma. Men jag ser att hon väntar ett eller annat af mig, och jag lider deraf; jag spanar med giriga, glupska tankar efter en utväg, och jag finner ingen; vårt framtida lif ligger inför mig som ett gåtfullt löje, och jag måste sluta mina ögon för att slippa se; – men jag ser ändå.

För oss begge har lifvet kommit ur led, och det är en bagatell och ett nonsens som verkat det. Jag kan icke hata lifvet och icke förakta det, mitt hån förstummas och skrattet stelnar på mina läppar; då jag sitter inne i tillvarons midtpunkt känner jag endast skräck, ty då har jag alltid tyckt mig möta en galnings hemska skelande blick, hvilken vi alla måste följa blindt och medvetslöst som somnambulen.

IV.

Det var på ångbåten som från Luzern går söderut, en morgon tidigt i juni. Staden låg redan ett godt stycke borta i fonden, elegant, luftig och spröd som en uppsättning af skinande nya leksakshus i ett butiksfönster

eller ett stycke läcker genombruten confiturearkitektur; Vierwaldstättersjön började skära sig in i och slingra sig fram mellan allt brantare stenväggar; luftningen som spelade uppe öfver bergkammar och alptoppar mättade sig med kyla från den eviga snön, innan den gled ned utför de mörkgröna stupande sluttningarna och lopp som en käck bris hän öfver det lilla glasgröna bäckenet dernere i djupet och den lilla tingest som sköt fram öfver det, likt en punkt med en svart rand efter sig.

Det var fullt med menniskor uppe på ofvandäcket under sky-lighten som fladdrade och smälde, – detta underliga kosmopolitiska samhälle en miniature, som ständigt löses upp och ständigt bildas på nytt på hvarje jernvägståg och på hvarje ångbåtsdäck i denna stora internationella pension som heter Schweiz. Jag satt sjelf på en af midtelsofforna, och snedt framför mig, på bänken som lopp rundt kring däcket, varseblef jag ett ungt par, hvilket hade kommit från Lausanne till Luzern med samma tåg som jag, tagit in på samma hotell och nu fortsatte färden med samma båt. I hotellets resandebok hade jag sett, att han var en skolkarl från en liten nordtysk kuststad, och på grund af en hel serie små iakttagelser hade jag kommit till den slutsatsen att de voro nygifta och gjorde sin bröllopsresa.

Han stod upprätt med ansigtet nere i sin Bædeker, hon satt och blickade ut på landskapet, med armbågen mot ledstången och hakan stödd mot handens innansida. Öfver henne, just sådan som hon nu satt der snedt framför mig, hvilade denna kyska ro och denna plastiska renhet hvilka redan från första ögonblicket frapperat mig hos henne, attityden hade samma omedvetna nobless, bysten samma fasta stöpta rundning, profilen samma regelbundna linie; och då hon en gång vände ansigtet mot mig, möttes jag af dessa ögon, som se länge och lugnt och fast på en och se rakt in i ens egna, med en viss nobel otvungenhet, en viss naturlig rättframhet, en viss ärligt tvekande tillit som har mycket af bön i sig. Han deremot tillhörde denna typ som gör intryck till hälften af pedant till hälften af charlatan: hans gestalt var slankig, hans drägt hängde påsigt och saknade snitt, hans fuktigt mjuka svarta hår var yfvigt i nacken ock öfver rockkragen samt tunnt öfver hjessan med en skallig fläck i midten och tvenne bakåtgående kala inskärningar på båda pannsidorna, hans ansigte hade något af svampens fadda blöthet med ett glest helskägg och stickande närsynta ögon bakom brillorna.

Han höll ansigtet djupt nere i sin Bædeker, allt emellanåt lyfte han hufvudet, knep ögonlocken samman, så att pussiga hudvalkar veckade sig kring ögonvinklarne, kisade närsynt ut efter någon sökt punkt i omgifningen och rigtade så till sin hustru en historisk eller topografisk anmärkning, hvilken han liksom underströk med sin docerande ton för att rigtigt betona dess vigt och intresse. Hon nickade förströdt eller otåligt, och jag märkte, hur hvarje gång han lyfte hufvudet och kisade ut, det kom som en skum sky och gick som en smärtsam ryckning öfver hennes ansigte, innan han ännu sagt ett ord, liksom om hon på förhand visste hvad som skulle komma och led af detta väntade. Jag iakttog det gång på gång, det var mig som om hela detta äktenskaps historia och denna unga kvinnas lifsöde legat inne i denna lilla skenbart så obetydliga företeelse liksom växten i fröet, den försatte mig med ens in i sjelfva midtpunkten af dessa tvenne för mig alldeles främmande individers lif; och medan ångbåten snodde sig in i Vierwaldstättersjöns smala glasgröna vattengränder, mellan de allt stelare stenväggarne, och Pilatus stack upp sina smala kala skrofliga spetsar till höger och Rigi bredde ut sina mäktiga, gröna sluttningar till venster – under allt detta satt jag som inne i denna midtpunkt och såg detta lif utbreda sig inför mig i den ena vyen och den ena interiören efter den andra, och det fans icke en själsrörelse eller känslonyans hos denna kvinna som undgick mig, det var mig som om jag känt henne som barn och som ung flicka och lefvat samman med henne hela mitt lif och derför förstod denna smärtsamma ryckning i hennes ansigte, för hvarje gång som han lyfte hufvudet från sin Bædeker och kisade med sina närsynta ögon och rigtade till henne sin historiska eller topografiska anmärkning, och som om vi skulle förstått hvarandra som tvenne gamla goda vänner, blott jag hade stigit fram och vi bytt en blick och tryckt hvarandras händer.

Jag tyckte mig se henne vandra fram genom sin födelsestads smala bugtande gator med deras byggnader i

alla tidsåldrars stilmönster ända ned till de hanseatiska trappgaflarne och medeltidens utskjutande ofvanvåningar med fantastiska sniderier i takbjelksändarne, – hon går snedt öfver det stora torget, som ligger öde och folktomt i solbaddet, ner till hamnen, ut på piren, der hon stannar, lutad mot kajmuren, blickande ut öfver hafvet, i silhouett mot den bleka himmelen. Det är mot kväll, solen står lågt och skall till att gå ned, måsarne kretsa och skria, Östersjön ligger vid i spelande gröna reflexer; och hennes egen ungmösjäl är som denna sollysta skiftande oändliga yta, öfver hvilken måsarne kretsa och skria, – vid, tom, mättad af ro, med lena känsloskiftningar och kretsande, sorgsamt skriande tankar som genast åter tystna och hvila.

Om höstkvällarne sitter familjen kring arbetslampan i dagligrummet, som är stort och lågt med små fönster och möbleradt i denna gammaldags stilfulla elegans, hvilken är som lukten från gömd vinterfrukt. Fruntimmerna sitta kring bordet och arbeta under tystnad, den gamle konsuln håller sig längre borta i halfskuggan med sin kvällspipa och sin länstol, endast sällan faller ett ord tungt och bottenlöst ned i tystnaden, som genast åter sluter sig samman omkring det, dubbelt tätt, skurarne smattra stötvis mot rutan och blåsten kommer sättande ute från sjön, dänger sig mot väggarne och tutar i skorstensröret som om den ville in; hon lyfter emellanåt på hufvudet och rätar på armen som värker i armbågen af trötthet och låter arbetet sjunka ned i knäet och lyssnar med rädd och undrande blick, ty det är henne som om hon hörde någonting som manade och varnade, som om en fara väntade henne eller hon hölle på att mista något som nu fore sin kos och aldrig komme igen, och som om hon förnumme inne i sig sjelf denna sakta underliga kvidan och dessa plötsligt kväfda skri, hvarmed stormen far fram öfver staden derute i natten.

Så en afton är också han med der i kretsen kring lampan, i midten af det stora låga rummet. Den gamle konsuln röker sin pipa borta i halfskuggan, fruntimmerna sitta nedlutade öfver sina handarbeten, och han berättar. Hon lyfter då och då på hufvudet och ser på honom med sin långa öppna blick; han är så olik allt hvad hon dittills sett, han är helt annorlunda än stadens ungherrar, hans sätt är mera fritt och på samma gång mera respektfullt, han har icke nämnt ett enda ord om väder och vind på hela kvällen, han kommer direkt från stora verlden bort till deras afsides vrå och talar om idel stora ämnen, alls ingenting af det vanliga, banala, han handskas med de svåraste vetenskaperna som de vore abc och nämner stora män som om de vore hans dagliga umgängesvänner. Allt detta hemlighetsfulla och ofattbara, som lifvet derute i verlden är för henne, detta som hon aldrig ens kunnat föreställa sig hur det ser ut, men som fyller henne med obestämdt vemod, en ljuf oro, hvarje gång hon tänker på det, – det kommer henne med ens alltsammans så förunderligt nära, att hon nästan tycker sig vara midt uppe i det och börjar känna sig helt förtrolig med det. Men det har kommit genom honom, och utan att hon sjelf vet det minsta deraf, har det snart sammansmält till ett med honom, så att hon, utan att ha bragt detta till medvetenhet, icke längre kan skilja åt; och i samma mån hon växer in i detta nya lif, som genom hans samtal uppspirat allt frodigare omkring henne, växer hon fast vid honom, visserligen såsom vid något rent opersonligt, – sina egna drömmar allra innerst, – men hon växer dock fast vid honom, så att då hon en dag hör den första gäckande häntydningen af en bland systrarne, hon förnimmer inom sig en känsla af stolthet, ungefär som öfver ett välförtjent beröm.

Bröllopsnatten, resan på tu man hand, blott några fattiga dagar, – och som hon nu sitter der på ångbåten på Vierwaldstättersjön med armbågen mot ledstången och hakan mot handen, undrar hon på, om hon är samma menniska som nyss gick der hemma hos far och mor i den lilla afsides staden vid Östersjön, eller om det är han som är förändrad, han som står der med ansigtet nergräfdt i sin Bædeker, med sin slankiga gestalt, sin hängande drägt, sin solkiga rockkrage, sitt fadda svampansigte och sina närsynta kisande ögon. Nu då hon sjelf är midt inne bland naturens under och den stora verldens lif rör sig rundt ikring henne och hon sjelf ser allt med sina egna ögon och har allt detta så intimt närvarande och i första hand att hon kan ta i det bara hon sträcker ut handen och skulle kunna njuta kvintessensen af det med det mest blundande skära inom sig, – nu skiljes *det* åt som förr varit *ett,* nu glider han ut ur det som ur något der han icke hör hemma, men med det samma blir han icke densamme som han varit förut, utan en annan som hon aldrig känt, en äcklig larv som

kryper fram öfver hennes hand med sin fadda kyla, en främmande menniska som hon vämjes vid, om natten ett brutalt djur, om dagen en pedantisk skolfux, med hjernan proppad af historiska och topografiska fakta, skönt ordnade i fack och hyllor. Och dagarne i ända pinas hon i sin nervösa väntan på att få höra nästa glosa; och hvarenda qväll, då hon gått till sängs och det blifvit tyst i hotellet, kröker hon sig i ångestfull vämjelse i väntan på det ögonblick, då hon skall känna hans kalla, blöta ansigte som en klibbig igel på sitt, och hans trefvande, skälfvande hand ... Hon är som en menniska hvilken i drömmen tycker sig förföljd, och som springer och springer för att rädda sig men som ändå icke kommer ur fläcken, och som ville ropa men icke kan öppna munnen — — —

Och som jag satt derinne i hennes personlighets och lifsödes midtpunkt, såg jag icke blott tillbaka utan äfven in i framtiden, – såg, hur denna smärtsamma ryckning småningom skulle gräfva sig in i detta unga nobla ansigte och bli till de två skarpa sorgens fåror på båda sidor om öfverläppen, hvilka aldrig kunna utslätas; – såg hur uttrycket i denna klara hvilande blick alltmera komme att mätta sig ur den smärtekälla, som börjat flöda i hennes innersta väsen med en aldrig sinande åder, och hur denna blick blefve skum och djup i en stum undrande hjelplöshet och så som om förlåten till hennes själs allra heligaste vore af brutala skändande händer flängd från ofvan till nedan — — —

De hade stigit i land i Vitznau, för att fara upp till Rigi och se på soluppgången.

V.

Hvad är den, denna andlösa rädsla, denna själens beklämning, denna väsendets fistelsveda, hvilken gör ondt som då köttfibrerna i ett färskt sår skälfva kring det hvassa instrumentet, denna allmänna *lifsångest,* hvilken så många af det nutida slägtet gå och bära på, – hvad är den, hvilket är dess väsen och hvilken är dess orsak? En rent fysiologisk disposition, lönliga sjukdomsprocesser i blodet och nerverna? Ja, men hvad är det för skumma vidder, i hvilka den inre blicken så ångestfullt letar efter något anadt lurande och hotfullt, hvilket är, preciseradt, innehållet i detta abnorma men konstanta själstillstånd, hvilken är den dolda giftkällan som det suger sin näring ur, hvad är det för en monstruös parasit som vuxit sig fast vid känsloorganismens midtpunkt och som der lägger sina ägg och ynglar från sig? Är det förgängelsen som kommit nutidsmenniskan närmare, döden som hon ser följa sig som sin egen skugga och som hon ständigt hör tassa tätt bakom sig och hvars isande pust hon känner i sin nacke, benrangelsmannen som sätter in till hennes ansigte sina hvita tandlösa käkar och sina tomma svarta ögonhålor? Eller är det ödet, det galna och ondskefulla ödet, som reser sitt medusahufvud framför den moderne fatalisten? Eller den konkreta synen af tillvarelsekampen, tidens framrullande jättevagn och de milliontals ihjältrampade menniskokrypen? Är det kanske universets egen sjuka väsensessens som den moderna menniskan med sin skärpta känslighet förnimmer inne i sig sjelf?

Hos den person, ur hvars lif jag här nedan skall meddela en episod, hade lifsångesten frätt bort allt det genom hvilket ensamt en menniska kan växa in i och samman med lifvet. Det var som om ett svampigt groddämne legat gömdt i faderns säd och i moderns ägg och efter befruktningen börjat spira i sjelfva embryonet till denna organism och sedan bredt sig genom hela cellväfnaden och blifvit så intimt infiltradt i denna att det förmådde skjuta en eller annan fin rottråd i hvarje produkt af dess verksamhet, hvarje förnimmelse, hvarje sinnesrörelse, hvarje stämning, hvarje tanke, hvarje viljeakt och handlingsansats. Hans barndom hade varit ett feberaktigt och ängsladt grubbel, hans ungdom spasmodiska och vanmäktiga grepp efter nuet; han ville njuta detta med hela sin varelse, lägga sig till ro derinne som fogeln i sitt näste eller röra sig inne i det så bekymmerslöst som fisken simmar kring i vattnet, men det smulades alltid sönder mellan hans fingrar, det var liksom maneten som nyss lyste så skärt dernere i djupet och som nu endast är en slemmig massa som du håller i din hand; ty det var honom alltid som om han glömt ett eller annat som han skulle uträtta och som han icke kunde minnas hvad det var, hur han så än pinade sig ända till kallsvett, och som om något väntade honom, han visste icke hvad och icke hvar, men något som fans derute i lifvet och

framtiden och som skulle blifva olycka för honom och som han nästan redan i vånda kände som ett brännsår i sin själ. Den låg derinne i honom, denna känsla, som en flämtande glöd, och han blef den aldrig kvitt, icke ens under bråkdelen af en sekund, ty äfven då den ännu icke blifvit till medveten ångest, låg den och tyngde och skälfde som en nervös beklämning nere i det omedvetna. Han kunde förinta sig bäst han ville, i arbetet eller njutningen, koncentrera hela sin varelse i hjernans eller sinnenas verksamhet, men ändå, kanske just i det ögonblick då alla de skärpta tankarne lupit samman i en enda hvass lysande spets såsom den sökta brännpunkten eller ämnet låg genomglödgadt till utformning inne i hjernans verkstad, kanske midt under det intimaste könsumgänget, kunde ångesten resa sig upp inne i honom och paralysera honom, och han kände sig med ett tom, kall, matt, ungefär liksom då kedjan vindats kring hjulet tills den hänger stram och så detta plötsligt löper tillbaka och kedjan slaknar. Om natten kunde han vakna upp vid att själen krympte sig och stönade under denna ångest, hallucinationerna glimtade skärande och slocknade ljudlöst framför honom som en ljungeld då åskan är nära, det var som om hela detta stumma mörker omkring honom var en enda krälande massa och som om tillvarons ande satt vid hufvudkudden och hviskade och fnissade som en dåre. Då han som bäst satt i ett gladt lag eller i ett sällskap, midt under ett samtal hvari han uppgick med hela sitt intresse, kunde ångesten plötsligt göra sig gällande, och då var det honom som om det någonstädes långt borta funnes ett eller annat som manade och kallade på honom, något som bådade olycka, något som han borde tänka på och se efter hvad det var. Den spred sig genom hela hans själslif likt en kräfta och den kom hans känslomekanism att stanna eller att funktionera abnormt, så att han fruktade glädjen hvilken hettade hans hjerna till yrsel och lade hans nerver nakna och snart vände upp en frånsida som var ångesten och alltid afsatte en känsla af vånda, medan han tryckte sorgen och motgångarna intill sig i smärtsam ömhet liksom djurhonan sina sjuka ungar. Den dröp sitt etter in i det hvardagliga lifvets små bagateller såväl som i de stora vändpunkterna i hans öde, den åt sig in i hans kärlek liksom i allting annat, och det är om detta som jag här skall förtälja.

Han trodde sig sjelf ha hunnit så långt att han kritiskt kunde stå öfver hvarje faible för könet och i tide draga sig tillbaka, alldenstund han kommit med i lifvet, redan vid mycket unga år och nu var inemot de trettio, – då under en sommarvistelse vid en liten undangömd småländsk brunnsort en ung kvinna kom i hans väg, hvilken än en gång skulle lära honom att gud Amors vägar alltid äro lika oberäkneliga samt än en gång väcka upp från de döda och locka fram till ljuset och lifvet hela detta ymnigt smärtfulla känslomyller som är den verkliga lidelsen. I öfverensstämmelse med en psykologisk företeelse, hvilken fastän egendomlig och oförklarad är ganska allmän, var den kvinna, vid hvilken passionen band honom så hårdt fast, hans fullkomliga kontrast till yttre som inre väsen. Han sjelf, med sin spensliga figur, sitt mignonansigte och sin nästan petigt vårdade drägt, påminde om en eller annan läcker pjes af sachsiskt porslin, medan deremot hon tillhörde denna kvinnotyp af koncentrerad kraft och undertryckt lidelse, med former som nästan ega stålets hårda spänstighet, på samma gång fylliga och fasta, med ett nobelt hufvud på en stark hals, liniefint modellerad mellan tvenne något uppåtdragna skuldror, hvilka gåfvo bysten ett visst utseende af undersätsighet, ett svart glanslöst hår, benadt på sidan öfver en af dessa låga fina pannor som äro egendomliga för kvinnor, ansigtets nedre parti särskildt utveckladt med dunskuggning på öfverläppen, och så ett par mörkgråa, icke stora ögon, hvilkas grumliga glöd häntydde till ett starkt könslif, liksom något för henne karaktäristiskt vällustigt dröjande i gång och rörelse, i ord och blick. Det räckte naturligtvis icke länge innan han med sin i sådana saker vana blick och skärpta tanke märkte, att hon såg allt som försiggick inom honom och å sin sida höll af honom, och redan nu, i dessa förbindelsens första stadier, innan något som helst löfte eller tecken till ömsesidigt ömt förstånd gifvits med ett ord, en blick, en handtryckning, var det med en känsla af rädsla och olust midt igenom och nere under den allmänna stämning som vid sådana tillfällen välde och ilade sekundsnabbt genom hela hans varelse och som var lik varmt ljus och plötsligt klarnande himmel, som han den ena gången efter den andra konstaterade att de, han och hon, nu kommit hvarandra närmare än de voro ögonblicket förut.

Ett tiotal personer af brunnssällskapet voro ute på den sedvanliga förmiddagspromenaden en het dag midt i

rötmånaden, man passerade grinden vid skogsbrynet, vek af från stora vägen och ströfvade in i barrskogen, på måfå, härs och tvärs, två och två eller gruppvis. Han och hon hade hållit sig ett stycke bakom de öfriga, såsom de alltid brukade, rent instinktlikt, liksom på grund af en tyst öfverenskommelse, för att de skulle kunna vara mera för sig sjelfva samt slippa ha någon i sin rygg som spionerade på dem. Snart voro alla försvunna hvar på sin kant, de två gingo ensamma fram på en gångstig som slingrade sig fram mellan stammarne, skogen, ändlös på alla sidor omkring dem, var som en enda jättestuga, der det är lågt till loftet och luften kännes tung, stammarne stodo som massiva pelare hvilka uppburo detta jättetak, genom hvilket solskenet spelade in i fläckar och strimmor på den bruna barken och de bruna barren, som bildade en tät mjuk matta öfver marken. De gingo länge utan att byta ett enda ord, i kokande och upprörda sinnen och känslor, tills de slutligen liksom ofrivilligt stannade framför en rund ljungbevuxen öppning på toppen af en liten kulle, hvilken låg der solbelyst midt i skogsdunklet, liksom en skallig hjessa; det var tyst omkring dem och de voro ensamma, de två, han och hon; och de kände detta: det var dem som om hela verlden vore utdöd och det icke funnes en enda menniska kvar utom de två, han och hon, liksom Adam och Eva i paradiset; tystnaden och hettan och ljungens torra sötaktiga doft svepte sig kring dem som tjocka filtar och klämde dem tätt intill hvarandra; civilisationsarbetets hela komplicerade mekanism surrade svindlande kring liksom propellerhjulet i luften, medan urväsendets enkla apparat arbetade tungt och stönande nere i djupet, och der kom något upp inne i dem, någonting varmt sugande, den glupska könslystenheten hos djuret, hanen och honan, våra första förfäder som ströfvade kring och parade sig i urskogarne. Han visste icke sjelf af att han lagt sin arm kring henne och i lidelsens hängifvenhet hviskat hennes namn förr än det redan var gjordt och han kände en fast och fyllig kvinnokropp trycka sig tungt mot sin egen och ett varmt ansigte mot sitt och en våt skälfvande mun mot sin och såg inunder sig två stora brännande grumliga ögon; och det hade blott behöfts en enda sekunds yrsel till, en enda högre grad af hetta, en enda liten rörelse på vågens darrande tunga, för att de skulle kastat sig ned på marken och brutalt mättat sig; men det var något som med ens skingrade töcknet kring hans hjerna och dref honom att skygga tillbaka, och då han sedan tänkte efter hvad detta var för något och analyserade upp sitt själstillstånd i detta afgörande ögonblick och under deras vandring tillbaka, hvarunder de gingo tätt omslingrade och hon i stum hänryckning blickade in i hans ansigte och ständigt stannade för att lägga sina armar om hans hals och räcka sina våta skälfvande läppar upp mot hans, så fann han innerst inne i det såsom dess kärne och hjerta, rädslan, för – hvad? för allt och ingenting, rösten som tätt invid hans öra, varnande och sakta, nämde hans namn, *lifsångesten*.

Och det blef sig likt sedermera då de åter voro samman med andra, han hade hastiga ilningar och rysningar af vällust som han satt der stum och hörde dem pladdra rundt omkring sig och visste att han egde något inom sig som de icke anade och som ingen af dem egde och att han var ensam bland dem alla med sin stora hemliga lycka; men det var dock något som bet inne i honom vid deras muntra bekymmerslöshet, en känsla af olust, ett gnagande medvetande om att han var ofri, bunden, alltjemt framdeles, och att han måste handla på ett visst bestämdt sätt utan någon möjlighet att handla på ett annat om han så skulle vilja; och ofta när han mötte hennes blick, mättad af jubel eller drömmeri, kände han ett agg i själen, och det ömmade i honom, detta som han fann inne i hennes blick, att hon var så innerligt medveten om att hennes lif var oåterkalleligt sammanknippadt med hans, och att hon satt der och trodde, såsom en naturlig sak hvilken icke kunde vara annorlunda, att han kände det som hon, – och han drog sig samman inom sig sjelf i skyggande ängslan, liksom den skrämde och misshandlade igelkotten. På kvällen, ute i det kyliga trolska månskenet, löste sig denna pinsamma spänning upp i en sval ro, men när han så på natten blef rigtigt ensam med sig sjelf, då kom bakslaget, plötsligt och våldsamt, och han nästan segnade i isande skräck under denna ilskna ångest som boltrade sig i honom, - som då det är mörk natt derute och man är ensam och går upp och ned i sitt rum i tankar och så med ett vid en vändning ser ett främmande ansigte tryckt platt in mot rutan.

För hvarje dag som gick blef den allt mera frätande skarp, denna ångestkänsla, framför allt sedan förlofningen eklaterats och tiden för bröllopet bestämts. Vid dessa båda tillfällen hade den rest sig inom honom som en väldig våg, hvilken nog hade brutit sig och välts baklänges men hvilken alltjemt sedan låg

som en grumlig böljning i hans själ och reste sig på nytt, alltjemt högre och alltjemt bredare, för hvarje gång han hos sin fästmö eller hos någon annan mötte något, – ett menande leende, ett häntydande ord, ett arbete till utstyrseln, nyfiket spanande blickar, hvilka bagateller som helst, – allt detta som drog knuten hårdare samman och liksom ryckte den slutliga olösliga förbindelsen närmare honom. Märgen i hans kärlek åts upp, partikel efter partikel; det fans intet annat kvar i honom än den fixa idén att han var bunden vid henne och att det stod en olycka utanför dörren som väntade på dem och att han derför måste slita sig lös; och i de stunder då ångesten arbetat sig trött och hans pinade själ föll samman, var det honom som om han stode utanom alltsammans och som om det vore någonting som alls icke anginge *honom* och hvarmed *han* intet hade att skaffa; och ur detta medvetande om att upplösningsverket på detta sätt skulle fullbordas af sig sjelft, hemtade han den enda lisa han kunde få för sin själ, hvilken annars var som ett enda sår, hvari stundligen skars och karfvades.

Det hade blifvit sensommar och det var sista kvällen de hade att vara tillsammans, de suto på bänken nedanför verandan, det spelades piano inne i rummet, jorden låg dernere som en liten platt mörk rundel och himlen spände sig deruppe som ett stort ljust hvalf, den röda fullmånen med sin sotteckning höjde sig cirkelrund öfver skogsranden, och öfver nejden hängde denna tunga stillhet, som är som en stum namnlös smärta, hvilken du känner ända in i din själ. Musiken slutade, det blef så smärtsamt sugande tyst i några sekunder och liksom en flämtande vånda inne i tystnaden; och plötsligt kastade hon sig in mot honom och slog båda armarne kring hans hals med en snyftning af begärelse, af ömhet, af smärta, våldsam, lidelsefull, omedelbar som djurhonans skri i skogarne, i en urväsendets omedvetna utkrängning. I detta ögonblick kände han inom sig tillvarons hela oupplösta, hemlighetsfulla smärta, och den strömmade in mot henne som en obetvinglig känsla af medlidande; men så, i nästa sekund, såg han som i ett jättepanorama lifvet och verlden hvilande inför sig, växande ut och upp i kolossala dimensioner, bergens granittinnar uppe öfver skogarne och de stora floderna glidande ut i oceanerna med sina vattenmassor och verldsstäderna som små krälande myrstackar i en jätteskog, och han spanade efter sig sjelf men kunde icke få syn på sig; och så skiftade det hela utseende i ett blink och blef till en rykande vattenhvirfvel nere i ett bråddjup, hvari de, han och hon, skulle ned tillsammans för att komma öfver till andra sidan; och så, plötsligt, hade han bakom sig det smygande spöket och han tyckte att det hastade fram för att sätta sig mellan dem och varnande, som i en hes hviskning, nämna hans namn; han släppte henne, skyggade tillbaka och föll samman, slö, slapp och kallmatt.

“Hvad är det med dig?“

“Åh, det är derför att det är sista kvällen.“

Någon tid derefter sände han tillbaka hennes ring och skänker med upplysning om att han, af orsaker som hon aldrig skulle kunna förstå, måste häfva förbindelsen samt med en bön om förlåtelse. Han fick igen sin ring och sina fästmansgåfvor, men icke en rad till svar.

VI.

Min gamle vän!

Denna gång får du mitt årsbref på en ovanlig tid. Jag hade aldrig sändt det af, om jag icke kände dig så väl, utan när jag hade skrifvit det, – och skrifva det måste jag, och hvarför skulle jag icke skrifva det, då det var mig ett behof och en njutning –, skulle jag ha rifvit det sönder eller bränt det upp eller kastat det ned i min skrifbordslåda. Då skulle ingen ha sett det, utom jag sjelf, när jag någon sällsynt gång läste genom mina gamla bref; det skulle ha bragt mig ett ymnigt och smärtsamt minne om mitt känslolifs sista svinnande aftonrodnad. Men nu skall jag sända det af och du skall få det, ty jag vet ju så innerligt visst och godt, att du icke skall le öfver mig, såsom alla andra skulle gjort som känna mig mindre, utan att du skall förstå, att det

är det innersta hos mig och det bästa hos mig som här i dessa linier flammat upp likt de blå lågorna i en brasa i en stor och hastig flämtning innan de slockna öfver den svarta kolnade veden, – genast, från första början förstå det. Ty du känner tonarten, i hvilken mitt lif gått, och du har hört det motiv som kommit igen och kommit igen i min känslas många melodier, och du har kunnat fånga den tysta obestämbara vibrationen i min personlighet, derför att den klang som hos dig sjelf. Och hvarför skulle jag icke, jag som med tjuguåringens bäfvande skygghet gaf dig det första ömtåliga förtroendet, också gifva dig mitt sista, nu då jag är ensam och trött och gammal.

Jag hade ätit min middag på samma ställe, der jag ätit den under tio år, bland nästan samma menniskor, hade bytt samma fraser med flickan, hvilka upprepats nästan hvarje dag under dessa tio år, och hade gått hem genom samma gator, i hvilka jag kunde utantill hvarje skylt och kände igen hvarje ojemnhet på trottoiren och sett samma ansigten bakom rutorna. Jag hade satt mig i gungstolen för att som vanligt röka min cigarr, innan jag grep mig an med den tjocka hög af stilböcker som låg och väntade på mig på arbetsbordet, alldeles som jag sutit och rökt min cigarr och sett på dessa stilböcker under alla dessa tio år, i samma rum och bland samma möbler, med samma hvardagstankar och samma hvardagsstämning. Men så, plötsligt, – jag vet icke hvad det kan ha varit som först sattes i rörelse, och det vet man ju aldrig, ty det är så smått att man icke kan se det och så sammansatt att man icke kan reda ut det, – det kan ha varit ett ljud från gatan helt enkelt, eller en ton i dagern, eller en doft från en af mina blommor, eller en särskild ställning hos något af föremålen i rummet, hvad som helst, – jag vet icke hvad det var; jag kunde ej heller se klart in i det tallösa myller af tankar och bilder som i en sekund drog genom min själ, eller skönja hvar den ena grep tag i den andra, ty det gick så snabbt som en ljusstråle faller in i ett mörkt rum; jag vet icke heller hvad det var för stora töckenvidder, i hvilka jag tyckte mig försvinna och förintas, ty de gledo undan i samma sekund som de spände ut sig omätligt, oändligt; det var endast en känsla af alltsammans som dröjde kvar och skärptes och fördjupades, en känsla af något smärtsamt ljuft innerst i mitt väsen, som svälde ut i hela min varelse, ända till dess jag kände något bränna under ögonlocken. Och i nästa ögonblick slog mig den tanken, att så hade jag känt det så ofta för många år tillbaka, då sinnet mjuknade i minnen, och att jag icke hade haft en sådan stund under alla dessa tio år och att jag trott, att dessa stunder voro förbi för alltid; och i samma ögonblick blef den grå höstdagern till något annat än den varit förut, till något mystiskt stämningsfullt sugande, till hvad den varit för mig förr i tiden i mina ensamma sorgsna timmar. Det var mig som om tio skumma dorska tomma år slätats ut ur mitt lif och alls icke varit till. Och jag gjorde nu som jag förr brukat göra, då själen blef mig för full: jag tog på mig och gick ut.

Det var en lördag, sent i oktober, en grå och stilla dag med ljum fuktig luft. Ett lätt töcken hvilade öfver staden och hade fallit som väta öfver gatstenarne. I en och annan butik hade man redan tändt gaslågorna, som lyste skumt bakom de disiga fönsterrutorna. Jag lemnade snart hufvudgatorna bakom mig med deras skärande döfvande larm, och ju längre jag kom ut i förstaden, som sträckte sig ut framför mig med sina tvenne långa rader af hus, små och fattiga, ju mera tätnade stillheten omkring mig, ännu mera djup och tät genom det monotona dämpade dånet bakom mig och rullandet af en och annan spanmålsfora på väg in till staden. Jag gick förbi sommarvärdshuset, man hade spikat bräder öfver glasväggarne, träden hade den sena höstens gula och röda färgtoner eller hade redan fällt sina blad öfver det vissna gräset och de fuktiga gångarne och flätade sina bara svarta grenar mot den grå bakgrunden. Inne på kyrkogården, i dunklet under de bruna trädhvalfven, lyste grafstenarne hvita, med fuktgrå strimmor och fläckvis öfvervuxna af grön våt mossa, och murgrönan klängde med sin mörka grönska yfvigt öfver grafvarnes svarta mulljord. En och annan ensam kvinnoskepnad skymtades derinne, sysslande med blommor vid en graf, eller sittande på en bänk, orörlig och hänsjunken, eller lutad öfver ett jernräck; och det var mig som om de många sorgens tankar bredde sig i stillheten derinne och ut i den grå höstluften och mättade den med sitt stumma svårmod. Så blefvo husen allt glesare, täpporna kring dem allt större, stenläggningen upphörde och landsvägen snodde sig fram längs kusten, mellan det grå öde hafvet och den grå vida slätten. Utanför ett hus lågo några ungar och rotade i sanden, ute på markerna körde man och plöjde eller sysslade med rotfruktsbergningen, i byn

framför mig surrade en ångtröska, ännu längre borta ringde det i en kyrka, och öfver hela detta senhöstsceneri, öfver detta tunga slättlandskap, i denna ljumma fuktiga luft och i denna svårmodiga stillhet fans något af samma väntansfulla ro som i helgdagsstämningen från min barndom, och jag kom att tänka på nyströdd sand öfver nyskurade golf i mitt hem, den ena bilden lockade fram den andra, denna gled undan i en ny liksom i ett förvandlingsdiorama; jag såg vägarne svarta af högtidsklädda skaror, som skulle till kyrkan, och såg dem samlas på kyrkogården uppåt kyrkomuren; jag hörde folket mumla efter prestens böner och hörde salmerna från orgeln; hela lifvet i stugorna och på bygatorna drog förbi mig i bilder. Bagateller döko upp i mitt medvetande efter att ha legat dolda djupt nere under lagren af senare upplefvelser, episoder, som jag icke tänkt på under tiotal af år, formade sig på nytt i mitt minne i hela sin ursprungliga tydlighet, och ansigten, som jag icke visste hvems de voro, skymtade jag omkring mig. Det var allt det som låg längst tillbaka i mitt lif och djupast nere i mitt omedvetna, som vändes upp och trängde fram, med helgstämningen från min barndom.

Då jag kom hem igen, var det redan skymning. Jag stängde dörren och rullade ned gardinen, ty jag kände det så högtidligt och fullt i min själ, att jag ville vara för mig sjelf och helt ensam, och det fans intet derute bland de andra som kunde hålla ton med min egen stämning. Jag satte mig framför brasan, och medan den verklighet som var närvarande och omkring mig rann undan i fjerran likt ett sus i töcken, fann jag mig sjelf plötsligt midt i en ny verld af minnen, som stodo upp från de döda och fingo lif på nytt. Nu var det min ungdom, min smärtfylda ängslade pinade ungdom, som göt sig ikring mig, med samma stämning som en månskenskväll i september på slätten, hvilken föll öfver mig och sög och tyngde och blef till en själens krympning i vånda, hvarunder jag tyckte mig se mig sjelf vandra kring på landsvägar och i obygder som en svulten tiggare och klappa på i husen utan att någon öppnade och stå utanför gästabudssalarne och likt Lazarus be om smulorna från den rike mannens bord, en enda, enda fattig bit af det som var mig det enda nödvändiga. Och medan musiken jublade och dansen yrde och det stora rika lifvet sjöng, gick jag ut i natten som en sparkad hund och som en skabbig ensling.

De vandrade förbi mig, alla dessa kvinnor som jag mött i lifvet och i hvilkas ögon jag sett in forskande och bedjande, de vandrade förbi mig, alla, med likgiltighet eller medömkan i sin blick, och det fans icke en som stannade och drogs intill mig, de vandrade förbi mig, alla, – bort, ut i lifvet, till andra. Här blef lycka och der blef sorg, den ena misstog sig och den andra fann den rätte, men sjelf stod jag ensam, medan alla andra gingo två och två, och jag sporde mig sjelf, i plötslig ångest och sveda, hvad detta var för ett lif att icke en enda gång, om än en aldrig så kort minut, ha varit älskad af en kvinna.

Då var det som jag såg två ögon rigtade på mig, ängsligt forskande, två mörka ögon med något brännande inne i djupet, till en början långt borta, men sedan kommo de allt närmre, och kring dem formade sig småningom, ett efter annat, ett ansigte, en gestalt och slutligen en hel interiör, och jag såg alltsammans framför mig, som om det hade händt just i detta samma nu, och det är dock snart tjugu år sedan.

Jag hade en gång som student hyrt rum hos en enka efter en embetsman ute på landsbygden, hon hade tidigt mistat sin man och sin son samt flyttat in till staden för att der, på det lilla kapital som mannen lemnat efter sig, lefva till sina döddagar med sina minnen och sin stilla sorg, i torftighet och tillbakadragenhet, utan att bry sig om verlden och menniskorna derute, hvilka icke längre hade någonting att bjuda henne. På andra året af min vistelse på denna plats träffade jag under de besök som jag emellanåt gjorde hos min värdinna en ung flicka från landet, hvilken föräldrarne inackorderat i staden för att hon skulle lära sig ett eller annat, jag mins nu icke hvad. Vi råkades en fem sex gånger, men bytte icke andra ord än dem som hvarje ung man och ung qvinna bruka byta när de råkas, och der fans intet mellan oss – i alla fall lade jag icke märke till något, såsom du kan förstå, då jag aldrig talat med dig om detta –, som vek af från den allfarväg, på hvilken menniskoödena vandra fram. Efter ett halfår ungefär vill jag minnas, flyttade hon till annat ställe, men kom allt då och då in om till den gamla enkan, efter hvad jag såg; men sjelf hade jag icke sammanträffat med

henne, sedan hon lemnat huset. En dag fram mot vintern, i kvällningen, fick jag bud från värdinnan, om jag icke ville komma in. Jag hade just kommit hem efter en glad dag, jag var i den der angenäma dåsigheten, då man så lätt blir sentimental, och jag hade satt mig att drömma i skymningen, och du vet nog hur i en sådan sinnesstämning minnena kunna smeka, emedan allt det bittra sugits bort och endast sötman blifvit kvar, och hur framtidsslotten kunna resa sig upp i fantasiens trolska falska månskensdager. Då jag kom in, – hur ser jag icke ännu allt, – det var en liten våning om tre rum, små och tillstoppade, med många möbler och tjocka mattor, ett sådant der varmt och doldt näste, der en skygg och ensam fogel kan slå sig till ro, ett rigtigt enkehem, der ständigt samma stilla sorgsna tankar gingo omkring på tå och der evigt samma minnen tittade fram ur de skumma vrårna och der det var så tyst, så tyst, att man ovilkorligt lade sordin på sin stämma, och så vänligt ombonadt, att man alltid kände sig till mods som vid brasan en blåsig regnqväll i hösten. Den gamla satt i soffan, midt i lampskenet rödt genom skärmen, sysslande med sitt handarbete, – och längre borta, der ljuset var dämpadt och skumt, varsnade jag, medan jag sjelf ännu var i sidorummet, den unga flickan sittande på en puff, tyst och med händerna i knäet, i svart drägt, med ett blekt, lidelsefritt och eftertänksamt ansigte samt ett mörkbrunt hår, benadt och slätkammadt öfver en smal panna. Men hvad jag nu ser i underlig skärpt klarhet, det är den ängsliga frågan i dessa mörka ögon, brännande och dock klara, med mer af tanke än känsla i djupet, medan vi höllo hvarandras händer: och jag kommer ännu ihåg att jag höll hennes hand kvar i min längre än vanligt, jag visste då icke hvarför. Men nu förstår jag det, och jag har denna kväll känt något lätta och ljusna inne i mig – som ett plötsligt ljus slår opp i mörkret för den vilsne –, vid vissheten om att dock i en kort minut ha varit fullt älskad af en kvinna, ty jag visste i detta ögonblick, ännu mera säkert än om det sagts mig med ord och löften, att denna skygga bön och skälfvande fråga voro det smärtsamma yppandet af kärlek. Ty ord äro endast en klang och löften skimrande bubblor; men blicken i ett öga, det är själens egen omedelbara tysta bekännelse och menniskans oupplösta känsla synbargjord.

Det föll öfver mig som en uppenbarelse och jag bländades likt Saul af ljuset.

Och när så den sista röda punkten svartnat i brasan och jag vaknat upp i mörkret och hälften yr fått min lampa tänd och såg skolböckerna och det aftonarbete som väntade på mig, så kände jag en sådan vämjelse för det, att jag lät dem ligga, ty jag kunde icke komma mig för att med brutala händer sönderrifva den fina stämningsslöjan öfver mina tankar. Det syntes mig vara något så stort som händt mig denna märkvärdiga dag, och det var ju också en återuppståndelse från de döda af min bättre menniska. När den tid kom – och för mig kom den tidigt –, då jag miste sammanhanget med lifvet omkring mig och då framtidsförhoppningarnas sista sträng svirrande sprang sönder, hade jag ingen annan verld än mina minnens, och i den lefde jag om hela mitt korta fattiga ungdomslif, och hvarje annan upplefvelse blef här till något blundande fint och något jublande stort, med en rikedom af färger och en ymnighet af doft. Och när sedan äfven detta var slut, och jag stod kall och tom inför mina gamla minnen, och inga nya upplefvelser gåfvo nytt stoff, då sjönk jag in i detta tomma dorska lif, med samma dammiga hvardagstankar och samma saftlösa hvardagskänslor, som jag nu left i tio år och som jag i morgon åter skall börja lefva.

Det är som en festdag för mig, och hvarför skulle jag icke njuta den så godt jag kan, fastän jag är fyrtio år och mitt ansigte har rynkor och mitt hår börjar bli grått och menniskor skulle kalla mig en gammal narr, om de visste af det. Hvad som händt mig är ju icke annat än hvad som händer en och annan bar och gammal buske, som står mot solsidan och en sen höstdag skjuter nya knoppar, som skola vissna i nästa nattfrost.

Din vän

* * *

VII.

De voro ensamma ute en kväll i juli, då naturen liksom hade feber. Ilskna kalla ilar foro in genom det

hettande kvalmet, högt uppe i rymden rådde storm, skyarne jagade fram som fantastiska jättefåglar, och matta kornblixtar flämtade nere vid den södra horisonten. Solen var nergången, men molnen kastade metall-lysande reflexer ut öfver det skumma slättlandskapet, hvilket utbredde sig inför dem i en vid vy, der de stannat i skogsbrynet.

Han satt på en trädstubbe och stirrade ömsevis på sceneriet och på henne, som stod lutad mot en trädstam. Han tyckte, att det förra skelade mot honom med en galnings blick, sådant som det låg der hälften kvällskumt hälften i en belysning som af stålets kalla blankhet; han kände det som om hjessbenet vore lyft undan och hjernan låge blottad och bar och ett fint kyligt hvasst stål stunges in igenom den. Naturens egen feber sjöd i hans blod; det var eld och frossa; nu het brånad, nu en vanvettssvindel som skar likt en egg af is; och syner flämtade framför honom, vällustingens och dårens vexelvis.

Och hon tycktes honom vara detta landskaps hemska ande, som hon stod der lutad mot trädstammen och blickade ut öfver bygden. Han såg, huru formerna voro lösnande, ansigtslinierna slaknande, hyn gråblek, upplösningsarbetet börjadt i organismen; han såg den kalla glupska glöden i de små färglösa ögonen och det kalla glupska leendet kring de tunna färglösa läpparne; han kände sig förnimma enheten i hennes väsen, det som låg innerst i allt detta och underst i det, och han spände alla sin själs krafter för att komma det närmare och få se hvad det var. Liksom operatören sänker in sitt instrument i kroppsmassan för att göra snittet kring den sjuka substansen, sänkte han sin tanke in i detta leende för att skära ut mysteriet i hennes väsen och konstatera dess sällsamma struktur: men instrumentet slant alltid i hans hand i det afgörande ögonblicket, hur ängsladt spändt han än med hela sin varelse gled in i hennes: i nästa sekund voro de åter skilda åt igen alldeles som förut, – han satt på trädstubben, hon stod lutad mot trädstammen, och han stirrade åter igen in i leendet kring de tunna färglösa läpparne, grymt och omättligt vällustigt som om han såge blod rinna eller drömde i brånad om en evig kärleksnatt utan sans.

Liksom det hypnotiserade mediet genom att stirra in i prismat koncentrerat hela sitt väsen i en punkt, paralyserar alla andra organ och stänger alla kanaler, genom hvilka förnimmelserna från den verkliga yttre verlden strömma in, och liksom hela dess själsmekanism, dess hjerna och alla sinnen, arbeta utan annat samband med denna yttre verld än det sömnaktigt magnetiska med hypnotisören, liksom i täta töcken med uppglimmande och slocknande irrbloss-strimmor, hvilka förvränga allt i groteska och förstorade proportioner, – på samma sätt hade han så länge och så intensivt stirrat in i detta gåtfulla sfinxleende, att han nu hängde fast dervid med sin själs blick, med alla sitt väsens finaste fibrer, utan medvetande och utan vilja, och att hela denna verld som förr utbredde sig rundt omkring honom i sin normala verklighet, nu låg derinne, djupast nere på bottnen af detta leende, som ett fantastiskt dunkel med intensiva ljusflämtningar, i hvilkas irrande sken alla föremål antogo nya underliga proportioner, som om de vuxit ut oformligt eller välts på sned eller vändts upp och ned. Han ville sjelf in i dessa hemlighetsfulla nejder, hvari denna kvinnosjäl dvaldes, vandra på dess marker, se samma syner och genompyras af samma känslor; han trånade derefter med en vällustig fasans kyla.

Sommaren gick, och hösten, och vintern.

En oväderskväll i mars fann han henne ensam hemma. Hon halflåg inne i en djup fönstersmyg, och han satte sig vid hennes fötter. Marsblåsten for fram genom gatorna, det slog i dörrar och gnisslade i skyltar. Kattorna skriade. Hennes tillbakalutade anlete hade det flämtande lyktskenet öfver sig, han såg hennes ögon som tvenne fosforglimmande ränder, plötsligt kände han en skälfvande hand stryka sig öfver håret, han kastade armarne upp kring hennes midja och stirrade, i ångestfull spänning, henne midt in i leendet, som låg stelnadt och domnadt öfver de tunna färglösa läpparne, spökelselikt i lyktskenet, hon skälfde och huttrade inne i hans armar, och med ett såg han, liksom långt borta, innerst derinne i fonden af leendet, en tafla, en tumlande orgie, en hemsk dödsdans mellan skrangliga benrangel af män och nakna Jordaensska kvinnokroppar.

Och denna tafla, som han första gången sett liksom långt borta, bakerst i fonden af leendet, – den fördes han nu närmare af hvarje dag som gick. Snart såg han leendet på hvarje kvinnoansigte som kom i hans väg, han fann det tätt invid sig i sin säng, fosforglimmande i mörkret, hvarje gång han vaknade upp om natten, och slutligen var det honom som om han nått ett bryn och stigit öfver en tröskel och vandrade in i leendet, allt längre in, allt djupare ned, tills det tätnade omkring honom och han kände det på sin hud och inne i sina ådror som en huttrande brånad, hvilken icke skulle blifva stillad förr än hans egna knotor skramlade i denna tumlande orgie, denna hemska dödsdans mellan skrangliga benrangel af män och nakna Jordaensska kvinnogestalter, som yrde omkring honom, med flåsande af andfåddhet och kättja, med varma kroppars svett och liks kyla.

En het sommardag, då han var ute och gick, stannade han plötsligt och blef stående midt på gatan. Alla menniskor hade börjat springa, allt hvad de kunde, som om det regnat eld och svafvel ned från himmelen, och i samma ögonblick blef det så tyst som om deras fötter icke vidrörde marken eller som om det icke längre funnes något ljud till i verlden; – de svunno hän i fjerran som svart rök och krympte samman till små punkter, en i hvart af de fyra väderstrecken; – så blef hela rymden i ett blink svart som natt, men den var tillika beströdd med ett oändligt tal små fosforglimmande prickar, och kring hvar och en af dessa formade sig efter hand ett anlete, en kvinnas anlete, hennes anlete med sitt leende; – de myllrade fram i myriader, dessa leende ansigten, tills de lupo samman till ett enda jätteansigte, hvilket fylde hela verldsrummet med sitt grymt och omättligt vällustiga leende.

Han hade blifvit stående midt på gatan med slutna ögon och sammanbitna tänder och slående omkring sig med armarne. Några passerande togo hand om den vansinnige.

VIII.

Vi suto ett stort sällskap, vid middagstiden en dag i den allra första sommaren, utanför restauranten i en af bersåerna på trottoaren ut mot torget, man hade nyss, för första gången på året, flyttat ut borden och sofforna och krukplantorna, allt det kyliga och bleka i försommaren höll på att försvinna, himlen hade redan högsommarens varmblå färgton, solljuset välde ned öfver staden i varm ymnighet, osynliga insekter fylde luften med sitt surr, stenarne hettade och markiserna voro nerfälda för butikernas fönster. Samtalet gled fram genom det ena apropos'et och hoppade så tvärt öfver i det andra, för att sedan på samma sätt glida fram genom detta, eller förlorade sig i de enstaka orden eller tystnaden, liksom ån i sanden, der den mynnar ut i hafvet. En herre gick förbi och utbytte helsning med en af sällskapet, samtalet slog ned på honom och väfde sig kring honom liksom spindeln spinner sitt nät kring flugan, det var en allbekant hemlighet att han utöfvade osedlighet af det otillåtna slaget, och så voro vi snart inne på detta delikata kapitel i dess stora allmänhet. Den ene hade ett att säga och den andre ett annat; det enda som jag ännu kommer ihåg är ett yttrande af en medlem af sällskapet, hvilket lät ungefär så här:

"Att en dylik förbindelse, i hela dess könsliga grofhet, mellan tvenne individer af samma kön är något otäckt och ett svineri, det är en sak för sig. Men hvad jag skulle vilja rigtigt starkt betona, eftersom vi nu kommit in på detta ämne, det är att man icke bör skära alltsammans öfver en kam, såsom om ingen skilnad funnes; ty det är nu verkligen så, att en man kan intimt växa samman med en annan af sitt eget kön, genom en känsla som icke är den grofva könssinligheten men som ändå är något helt annat och något vida djupare än vänskapen. Om detta förhållande är naturligt, – det må för öfrigt kallas med hvad namn som helst, – hufvudsaken är väl i alla fall att det är ett psykologiskt faktum.

För en tre fyra år tillbaka lefde jag på en mycket förtrolig fot samman med en person, hvilken är för er alla fullkomligt obekant och hvars namn jag icke behöfver nämna, och han berättade en gång för mig en episod ur sitt eget lif, som kom mig att rigtigt grundligt och på allvar tänka öfver och sätta mig in i den sak hvarom vi nu samtala; och jag kunde icke, om jag ville vara fullt ärlig i min tanke och i min känsla, – jag kunde icke

annat än se på dessa förhållanden helt annorlunda än jag gjort förut och så som nog de flesta göra, derför att de i allmänhet icke synnerligen reflektera öfver dem utan låta sina tankar mekaniskt löpa utmed det traditionella resonnemanget i stället för att skärskåda dem närmare hvar för sig och se till, om de äro skal kring ingenting eller om det fins inne i dem en kärne af lif och verklighet. Jag skall nu genast be att få nämna, att den person om hvilken det här är fråga är en af de allra skäraste naturer jag någonsin påträffat. Han var en af dessa menniskor, i hvilkas väsens djup det evigt hvilar ett tungt och melankoliskt känslotöcken, hvarur tankarne stiga fram mättade af skum smärta, som då du en dag i senhösten ser en enslig vandrare komma fram ur dimman och åter försvinna i den. Han var så sensibel som hvitt siden, och skuggor och dagrar spelade i hans själ som då vinden far hän öfver sädesfältet eller som då hafvet, en dag tidigt på året, ligger som ett enda ljust leende och så med ett blickar mot dig som ett stort svårmodigt öga, endast derför att ett litet moln går framför solen. Men hvad som låg innerst i denna ömtåliga organism, det var den öde och tröstlösa ensamhetskänslan; ödet vältrade sig fram öfver menniskorna som då åskskyarne gå lågt en mörk natt och regnet öser och blixtarne tända hvarandra och bli en enda; hälften i rädsla och hälften i hopplös trötthet satt han stilla i lifvet och såg sig med stora skrämda sorgsna ögon omkring efter någon som han kunde sluta sig intill, rigtigt tätt och varmt intill, och fann han så någon, i hvilken han helt kunde uppgå utan att en enda partikel i hans sjukligt sensibla naturel vämjdes eller krympte samman, då var det som om ymniga källådror i hans väsens djup plötsligt öppnat sig och börjat flöda, och i sin innersta själ lade han sig på knä inför denna menniska och lutade sitt hufvud in till hennes och domnade hän i en smärtsamt vällustig trygghet, medan han hörde lifvet hvina hän öfver sig.

Han var en sällsynt fin och djup natur, – det är *det* som jag särskildt vill betona, innan jag meddelar er detta som han berättat mig om sig sjelf och som berör just det ämne, som vi kommit att tala om.

Under den period af sitt lif, då vi umgingos, stod han i ett sådant egendomligt förhållande till en annan individ af sitt eget kön, – ett förhållande som naturligtvis ingen visste af utom han sjelf och som endast och allenast bestod i lönliga skiftningar i hans känslolif. Den andre var, helt prosaiskt, en fjortonårig gosse, som betjenade oss på den restaurant, hvarest vi intogo våra måltider och brukade vistas, – ett bräckligt men finbygdt barn med ett nobelt hufvud och ett ansigte som en ung flickas, mjukt i linierna, varmblekt i hyn, ett blondt anlete med ett par mörka ögon som af svartblå sammet med lena reflexer. Det fans, i ansigtsuttrycket och i blicken, något af kvinna och dufva, något känsligt och godt och rörande skyggt, så som jag knappast någonsin sett det; man kände sig ständigt liksom rädd för att komma detta sköra käril för nära, och man tvang sig nästan i ängslan att noga vakta på sin stämma, ty vid minsta hårdhet i tonfallet, hvilken man sjelf icke visste af att den fans der men som detta barn instinktlikt förnam, kom der något smärtsamt spändt och liksom en mörk sky öfver detta ljusa mimosa-anlete, och man hade sjelf ondt deraf och tyckte synd och förebrådde sig hvad man icke kunde hjelpa eller der man ingenting som helst hade att förebrå sig.

Hvad namn skall man väl ge åt det förhållande hvari min kamrat under flera månader stod till detta barn, åt den känsla, som han gick och bar på gent emot detsamma? Jag vet det icke, och han visste det icke ens sjelf: det var icke vänskap rätt och slätt och ännu mindre en rå och onaturlig könsdrift; snarast var hans känsla befryndad med den svartsjuka ömhet, hvarmed man under pojkåren fäster sig vid “sin bäste vän“, med det afundsamma behofvet att ha honom för sin egen räkning och det stolta medvetandet af att vara den som står på intimast fot med honom. Det var dock derjemte något annat och mera. Han kunde gå och förtäras af en sugande trånad efter att bara se den andre, och om han så händelsevis skymtade honom på afstånd, kunde han utan rimlig anledning vika af in på en sidogata för att slippa möta honom. Han kunde invärtes vrida sig i vånda i begäret efter att säga honom några vänliga ord, men när det så kom till stycket, hade han icke mål i munnen utan stammade och blef röd. Han kände sin blick dragas som af en magnet mot den punkt, der han instinktlikt anade att den andre befann sig, men vågade icke af den förälskades fruktan för att man visste hans hemlighet och skulle lägga märke till alltsammans och roa sig deröfver. Han led alla svartsjukans marter, då han uppfångade ett leende eller en vänlig blick åt någon främmande person, samt denna ömma

bitterhets sveda, som man känner, då den flicka man håller af synes gynna en annan. Han kunde gå och se ljus ut, som om han bure på någon stor och hemlig lycka, blott han en kväll fått sagdt några ord, hvilka han visste hade gladt detta barn, och skymtat i dess öga denna tillgifvenhetens uppmärksamhet, hvari låg en ängslan att icke ha gifvit full vedergällning: och han kunde bli nervös af sjukligt grubbel i misstanken om att han på ett eller annat sätt, med en min som han icke kunde minnas hur den var eller med ett tonfall som han efteråt fick för sig hade ljudit sträft, hade gjort barnets känsliga organism ondt, och han kunde, på natten sedan han kommit hem till sig, gå timtals upp och ned i sitt rum, utan ro eller sömn, om han fått för sig någonting sådant.

Kort sagdt: han konstaterade nästan alla den första, omedvetna förälskelsens symptomer; men på samma gång funnos i hans känsla samma trista medlidsamhet och samma smärtsamma vällust, hvilka i en ymnig magnetisk utströmning drogo honom in mot de kvinnor han älskade; och då han blickade in i detta sensitiva-anlete och dessa sensitiva-ögon, kunde han förintas i ett sorgsenhetens nirvana, hvari han icke hörde annat än ett dämpadt spel i fjerran af den melodi som är lifvet, – så smärtsamt ängslande, som då det är natt omkring dig, och tyst, och du så plötsligt hör en snyftning och icke vet hvarifrån den kommer eller hvem det är som gråter.“

IX.

Det var redan november, träden stodo nakna och bladen ruttnade på marken, våta och smutsiga. Parken var folktom, nu på denna årstid; min vän och jag voro ensamma, der vi gingo tysta fram på gångarne, som bugtade sig hit och dit. En våt senhöstdimma hängde tungt ned inne öfver grenarne, det var som om sjelfva den grå luften sänkt sig och tyngde på det spensliga kvistnätet, och vätan gled ut i droppar, som växte och växte, lossnade och föllo. Det var fram mot kvällningen, i den sena eftermiddagstimman innan skymningen kommer. Vi stannade allt emellanåt, det var vått och tyst omkring oss ett lokomotivs hvissling skar hvasst in i stillheten långt borta, strax derpå ett barns skrik, gällt och ensamt, likt en raketstrimma som klyfver sig upp genom luften, saktar sin fart, stannar och slocknar, och tystnaden och den grå rymden slöto sig åter samman öfver såren, och det var som om denna tystnad sjelf tätnat till dessa droppar som föllo, en efter annan, en här en der, stora och tunga.

Vi kommo upp på en vall, hvilken lopp längs utkanten af anläggningen med en vid och ödslig vy öfver slättbygden och hafvet. I ena hörnet svängde den ut i en öppen rundel, och der varseblefvo vi plötsligt en kvinnogestalt afteckna sig i mjuka linier mot den grå bakgrunden, hög och smärt, fri mot luften, orörlig och ensam i detta tysta trista novembersceneri. Hon vände sig sakta om, då vi gingo förbi, och det var i detta ansigte, i draget kring munnen och i de mörkblå ögonens blick något af samma skumma, smärtsamma sorg som i senhöstlandskapet omkring oss. Jag såg tillbaka, då alléen krökte: hon stod alltjemt kvar i samma ställning, orörlig, ensam, fri mot den grå luften, en svårmodig senhöstsyn och en förkroppsligad skymningsstämning.

Min följeslage började berätta en episod ur sitt lif, han såg framför sig med ett frånvarande leende och talade med dämpad stämma, det var som om han icke vände sina ord till mig utan som om senhöstlandskapet och sommarminnet fylt honom med en stämning så ymnig att den steg öfver hans själs bräddar och rann fram i ord, så melankoliskt tunga som dropparnes ensamhetstysta plaskande omkring oss.

“Jag ser i denna stund ett kvinnoansigte så tydligt som jag aldrig sett det sedan sista gången jag hade det framför mig i verkligheten. Jag vet icke hvem hon var och icke hvad hon hette och vi ha aldrig bytt ett enda ord, och dock har denna varelse under en hel sommar varit alla mina tankars och alla mina känslors innehåll, det enda som var lifvet för mig. Då jag i mina ensamma stunder – och de äro de enda som jag nu kan njuta – letar i mitt svunna lif och mina flydda upplefvelser, lägger samman och skiljer åt, – du förstår nog hvad jag menar, det är ungefär som då man ordnar sina gamla bref och souvenirer –, så bilda dessa

tvenne månader ett helt för sig, och då jag öppnar kuvertet som bär denna dato, fins der icke annat än detta ensamma porträtt af en okänd och namnlös kvinna, som dock varit min själ så intimt nära som kanske ingen af alla dem, bland hvilka jag vistats hvar dag i åratal. Om hon icke mött mig, hade kanske dessa tvenne månader varit som utplånade och som om de aldrig funnits till, och nu vänder jag åter och åter tillbaka till detta minne såsom till det som varit en ett innerligt godt här i lifvet och som glidit förbi och är borta.

Första gången jag såg henne, – det är nu två år sedan, jag hade slagit mig ned i H. för att bada och hvila ut och föryngras i sommarsolsken och hafsluft. Det hade varit en våt dag med fuktigt djupblå himmel mellan svarta flossiga molnmassor som vältrade fram i blåsten, lågt öfver sundet och staden, – solsken och regnilar ömsevis. Mot kvällen hade det blifvit kaflugnt, och det var strålande solnedgång, då jag gick ut på hamnarmen, en sval tystnad med ångande dofter, som regnet löst från sommarens grönska och blomster, och starka färger, i luft och vatten, som vätan gjorde fylliga, – ett blundande jubel af färg och doft, som du vet det är sådana kvällar i juni. Som du nog mins fins det ett stycke ute på kajen en utsvängd rundel, och en trappa leder öfver stenmuren ner till en vid plats med stensättning och stenrös, hvilken stadens innevånare gifvit det sentimentala namnet “Suckarnes udde“ och der ungt folk som vill drömma och svärma i ro brukar sitta i sommarkvällarne och låta sinnena vyssas in vid böljornas skvalpande och kylas af brisens sälta. Der var fullt med menniskor. Jag satte mig på en af stenarne, alla voro tysta, endast då och då hördes ett enstaka dämpadt ord som liksom växte fram ur stämningen och hvarken väntade eller fick något svar, det tycktes som om hvar och en hade sitt att tänka på och som om den ene icke nändes störa den andre genom en banal hvardagskonversation. Jag hade redan sutit der länge, då jag vid en vändning på hufvudet plötsligt såg tvenne ögon hvila på mig. Jag såg till en början icke annat än dessa tvenne ögon, det var icke endast min blick utan hela min varelse som med ens greps och hölls fast, det var som om jag drogs och sögs och som om något böjde mig framåt och som om jag med alla mina sinnen och tankar lefde inne i djupet af dessa ögon och icke hade någon som helst annan själfständig eller verklig tillvaro. När så detta var öfver och jag fann mig sjelf igen och reflexionen kom tillbaka och min granskande syn, var det, i detta kvinnoansigte framför mig, enbart ögonen som jag tänkte på. De voro mörkgrå, och pupillen var nästan onaturligt vidgad, liksom i en hjelplöst spörjande rädsla, och det fans i blickens uttryck något obestämbart något som jag icke vet hvad det var och som jag aldrig funnit ord för men som jag känner igen nu då jag ser dessa nakna träd och den töckniga luften och den ensamma kvinnan deruppe och hör dessa stora tunga ensliga droppar falla en efter annan. Och i mån som jag kunde lösgöra min egen blick, upptäckte jag att hon hade ett litet hufvud och en späd kropp, en svart drägt och ett blekt ansigte, åt hvilket linierna kring den korta öfverläppen gåfvo en prägel af svårmod. Hon var som ett fint hvitt blomster som blottar sin sjukliga fägring i höstsolen och midt i en döende natur. Jag vet ännu icke hur länge vi suto så, vända emot hvarandra och öga i öga, ty i sådana stunder mista vi ju sammanhanget med allt omkring oss och tiden sväfvar undan långt uppe öfver oss som ett svagt sus. Skymningen föll på, alla färger slocknade, det var redan natt, hon hade gått, jag reste mig, det var som då man vaknar upp efter en lång sömn och en god dröm ännu ligger kvar som en hvilande lättnad innerst inne i en. Jag gick hemåt, och jag växte efterhand samman med verkligheten igen, och den slöt sig åter tillhopa omkring mig, men vid allt hvad jag mötte, hörde och såg var det som om denna yttre verklighet remnade, löstes upp och försvann likt en morgondimma, och jag visste med en omedveten känsla att jag derutanom hade någonting att sluta mig till och bli glad vid, någonting som ingen kunde se och som ingen förstod mer än jag, jag ensam, och som derför var mitt och endast mitt.

Det blef en kärleksförbindelse som räckte i tre hela månader, en kärleksförbindelse utan händelser, utan kroppslig beröring, utan ett enda ord. Tror du mig och kan du rigtigt innerligt förstå det, då jag säger att jag aldrig lefvat samman med någon kvinna så intimt som med denna, icke med någon enda af alla dem, hvilkas kropp jag egt och som jag hviskat med i sådana stunder, då om någonsin själarne krängas ut och in? Ser du, jag hade flanerat en hel vinter och låtit dagarne komma och gå som de bäst gitte och vecka knyta sig vid vecka och månad vid månad och allt passera förbi mig, gripit tag i hvad som tycktes mig vara värdt att se närmare på och låtit resten fara sin kos. Jag hade haft många förbindelser med könet, mestadels af

godtköpsnatur, i ett par fall af rent tycke, och i dem alla var målet det samma och slutet det samma, när jag haft dem som jag ville, var historien ute, – lystnad, en brutal akt, slappnad, vanligen vämjelse, i bästa fall ett svagt svårmod vid minnet, *voilà tout*. Då jag kom dit upp till baden, voro sinnena öfvermättade, och jag kunde icke se någon kvinna utan att kläda henne af i min fantasi och äcklas vid tanken på den banala parningsakten, denna ömkliga glupska råga af all kärleks lycksalighet, och jag såg synen framför mig, den stod der med hallucinationens tydlighet och jag kunde icke bli den kvitt och jag kände äckel för kvinnan och äckel för mig sjelf, och på samma gång trånade jag mera sugande och otåligt än någonsin efter dessa skära tysta tondallringar som endast kvinnan kan framkalla i mannens själ.

Hvarje kväll, mot solnedgången och skymningen, gick jag ut på hamnarmen, jag var nästan säker på att få se henne sitta på samma plats der jag såg henne första gången, och jag kände mig som helt besviken om hon icke fans der, såsom hände någon sällsynt gång. Jag satte mig ett stycke ifrån henne, återskenet från den sjunkna solen låg som en hvilande ljusglans högt uppe i luften, medan det var skumt nere under, sundets vattenyta drog sin skarpa linie mot kvällshimmelen i norr, hon blickade framför sig, ensam och orörlig, i silhouett mot vattnet och luften, så kunde hon långsamt vända sig emot mig, och jag kände plötsligt, rent instinktlikt, innan jag såg det, hennes ögon fästa på mig, och utan att någon af alla dem som suto rundt omkring oss visste någotsomhelst deraf, egde vi hvarandra så helt som tvenne menniskor kunna ega hvarandra. Ty är väl i sjelfva verket ett fysiskt samlag mellan en man och en kvinna någonting mera intimt än denna sammansmältning af tvenne menniskors väsen, då känslorna beblandas och befrukta hvarandra och tankarne filtra sig samman och knyta frukt?

Natten kom, den ene efter den andre reste sig och försvann, det blef allt mera glest omkring oss och stenarne stodo tomma. Och när så äfven hon var borta och jag sjelf bröt upp och gick hemåt, bar jag med mig en känsla af att jag hade en hemlighet inom mig som ingen visste af mer än jag och en till, något som liksom väntade mig och som skulle kunna bära mig under ändlösa tider och långt, långt fram. Det växte inom mig, och det fylde mig, och jag fick som nya känslor och en ny syn, och allt omkring mig fick intresse för mig och skiftade utseende, allt detta som varit som om det icke funnits till för mig, det fann jag vara som kött af mitt kött och ben af mina ben. Vattnet som jag badade i, solen som hettade och bländade, den blå sommarhimmelen, blommorna och grönskan, gatorna och husen, det minsta och det största, allt var som idel nya lönligheter som jag tyckte mig aldrig förr ha sett och som nu blottades för mig med ens. Menniskornas ord fingo en ny klang och en ny mening, och de sjelfva voro som nya varelser som jag icke känt förut. Och detta nya underliga, som jag kände mig gå och bära på utan att fullt eller klart veta hvad det var, kunde helt plötsligt svälla och bölja, jag hade rysningar i mitt blod af smärtsam vällust, det brände och fuktades under ögonlocken, min blick blef vid, min stämningsmättade tanke sköt som en strimma in öfver tillvarons lönlif, och den blef till syner, och jag skälfde och vreds i ett våldsamt behof att kasta mig framstupa på marken och gråta, för allt eller ingenting eller hvad, det visste jag icke. När jag så sporde mig, hvarför jag kände det så och hvarifrån den hade kommit, denna medkänsla för allt och alla, der förut var endast likgiltighet, så hade jag framför mig, såsom det enda svaret, denna sorgsna kvinna med munnens svårmodiga linier och ögonens frågande smärta. Och denna sällsamma kärlek, sjukligt fin som konvalescentens hy, – när den var som starkast och fullast i sin smärtsamma sötma, blef den en svårmodig längtan efter att att vi två, hon och jag, måtte sluta oss tätt intill hvarandra, liksom två skrämda i djur i ovädret, och låta lifvet brusa fram öfver oss, det trista onda förfärliga lifvet.“

Det skymde starkt, der stod en ljusdunst inne öfver staden, dropparne föllo tätt och tungt i stillheten.

“Och dagarne gingo, och sommaren svann, och det blef höst. En kväll i september, just en sådan kväll som denna, då dimman låg våt och tung öfver sundet och sinnet var skumt som luften, – som vi suto der nästan ensamma på våra vanliga stenar, kommo vi att småle mot hvarandra, sorgset och hjelplöst trist, som om vi båda kände, i detta samma ögonblick, att vi två hade tillsammans njutit det bästa i lifvet och kärleken, och

att den ene ingenting mer hade kvar att gifva den andre, och att det nu var förbi, och att ett enda vexladt ord skulle varit ett helgedomsbrott, och att vi nu hade att hvar för sig värna om minnet.

Morgonen derpå reste jag.

Men der hade också varit som tack i blicken.“